

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Sousedství v soudobé české obci

Bakalářská práce

Autor:	Filip Staffen
Studijní program:	B 6703 Sociologie
Studijní obor:	Sociologie obecná a empirická
Forma studia:	prezenční
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.

Hradec Králové, 2018

Zadání bakalářské práce

Autor: Filip Staffen

Studium: F15BP0163

Studijní program: B6703 Sociologie

Studijní obor: Sociologie obecná a empirická

Název bakalářské práce: Sousedství v soudobé české obci

Název bakalářské práce AJ: The neighbourhood in contemporary Czech village

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Anotace: Tato bakalářská práce se bude zabývat sousedskými vztahy v konkrétní obci a bude mít za cíl objasnit, jak tyto sousedské vztahy vznikají, jak fungují a jak se udržují. Dále se bude tato práce zabývat spoluprací sousedskou a celooobecní a životem jednotlivých generací v obci.

ŠAFR, Jiří. 2009. Sociální distanc, interakce, relace a kategorizace: alternativní teoretické perspektivy studia sociální stratifikace. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 146 s. MAJEROVÁ, Věra. 2003. Sociologie venkova a zemědělství. čtvrté přepracované 1. dotisk. Praha: ČZU v Praze PEF - CREDIT Praha. 254 s. Bernard, Josef, Tomáš Kostecký, Michal Illner, Jana Vobecká. 2011. Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 237 s.

Garantující pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. Mgr. Ján Bunčák, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 26.4.2017

Čestně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 9. 5. 2018

Filip Staffen

Anotace

Staffen, Filip. 2018. *Sousedství v soudobé české obci*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 66 pp. Bakalářská práce.

V bakalářské práci se zabývám problematikou sousedství v soudobé české vesnici a podoby sousedství zkoumám v obci Stará Voda v Královehradeckém kraji. V práci se zaměřuji na sousedství jako specifický typ sociálního vztahu a všímám si zejména jeho vzniku a průběhu. Jako každý jiný vztah i sousedství je regulováno hodnotami a normami jednání, o kterých předpokládám, že se v čase vyvíjejí a mění. Změnu v hodnotě sousedství a normách sousedského jednání zkoumám prostřednictvím analýzy názorů jednotlivých sociálních skupin obyvatel, jako i z perspektivy horizontální mobility – rozlišením autochtonních obyvatel a imigrantů. Dále se zaměřuji na proces začlenění imigrantů do vesnické komunity a zjištění představy o ideálním sousedovi.

Klíčová slova: vesnice, sousedství, sousedské vztahy, asimilace, ideální soused

Anotation

Staffen, Filip. 2018. *The Neighbourhood in contemporary Czech Village*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 66 pp. Bachelor Degree Thesis.

In this bachelor work I am focusing on the neighbourhood in contemporary Czech village. I am observing forms of neighbourliness in Stará Voda village situated in district Královehradecký. In this work I am focusing on neighbourliness as a specific form of social relationship, especially its beginning and process. Neighbourliness like any other relationship is regulated by values and norms of action, which are changing in timeline I suppose. I am researching the change in neighbourliness's values and norms of social acting through the analysis of social groups of inhabitants and their opinions on problem of research from the perspective of social movement – differences between autochthonous and immigrant inhabitants. I am also focusing on assimilation process of immigrants into the village community and finding the image of the ideal neighbour.

Key words: village, neighbourhood, neighbour relationships, assimilation, ideal neighbour

V první řadě bych rád poděkoval panu doc. Mgr. Jánů Bunčákovi, CSc. za velmi cenné rady a to, jak mě během celého procesu vypracovávání bakalářské práce směřoval a poskytoval mi cenné rady ohledně praktického výzkumu. Dále bych rád poděkoval své rodině za podporu, kterou mi byla po celou dobu studia. V neposlední řadě bych poděkoval všem respondentům, kteří se nebáli mi poskytnout jejich pohled na zkoumanou věc a důvěru, kterou mi svěřili s ohledem na zpracování jejich výpovědí.

Obsah

Úvod	8
1 Stav dosavadního poznání	9
1.1 Sousedství v české sociologii	9
1.1.1 Sousedství pohledem Karla Schmeidlera	10
1.2 Sousedství v zahraniční sociologii	12
1.3 Venkov	14
1.3.1 Vývoj definice venkova	15
1.3.2 Venkovské sídlo	18
1.3.3 Funkce venkova	19
2 Teoretické stanovisko sousedství	20
2.1 Sousedství jako sociální skupina	20
2.1.1 Znaky soc. skupiny podle M. Petruska	21
2.1.2 Kategorizace sociálních skupiny	22
2.2 Sousedství jako komunita	23
2.3 Sousedská soudržnost (koheze)	26
2.3.1 Pocit komunity	27
2.3.2 Sousedská síť	28
2.4 Sociální kapitál v pojetí Roberta D. Putnama	28
2.5 Sociální kontrola	30
3 Postup výzkumu	31
3.1 Cíl výzkumu	31
3.2 Výzkumné otázky	31
3.3 Metoda šetření a sběr dat	32
3.4 Místo výzkumu	33
3.5 Výpovědi respondentů	34
4 Analýza dat	54
4.1 Jak vnímají jednotlivé sociální skupiny sousedství v malé obci?	54
4.2 Mají starousedlíci k sousedství a obci bližší vztah než novousedlíci?	56
4.3 Jak se novousedlíci asimilují mezi starousedlíky?	58
4.4 Představa ideálního souseda	59
5 Závěr	61
Použitá literatura	64
Seznam příloh	66

Úvod

Sousedství je pojem, který je okolo mě celý život, ale v posledních několika letech jsem si začal uvědomovat jeho skutečný význam. S tímto uvědoměním zde přichází možnost uvažovat nad tím, co to vlastně je sousedství v pravém slova smyslu? Je to pouze shluk domů a rodin žijící v bezprostředním okolí, nebo to je soužití založené na existenci určitého vztahu, popřípadě jakého? Jak vůbec takové sousedství vypadá v malé obci jménem Stará Voda v Královéhradeckém kraji, kde se všichni znají? Všechny tyto otázky mi přicházely na mysl během výběru tohoto tématu. Ostatně téma jsem si zvolil účelově: sám bydlím v malé obci a rád bych se o podobě sousedství v místě, kde trávím celý život a mám jisté sousedské vztahy, dozvěděl více, tj. jak vypadá a jak se projevuje u určitých skupin obyvatel. Jak vnímají sousedství lidé, kteří se v obci narodili a tráví celý život? Jsou sousedé lidé bydlící pouze v bezprostřední blízkosti nebo lze za souseda pokládat každého spoluobčana? Jak sousedství vnímají novousedlíci a chalupáři, kteří jsou ovlivněni vnímáním sousedství ve svém místě bydliště? Jako další mě zajímá proces začlenění nově přistěhovalých obyvatel do vesnické komunity. V okolních obcích se intenzivně rozrůstají sídelní oblasti, Stará Voda naopak v této věci stagnuje, popřípadě se rozrůstá velmi málo a jen pouze v opravě starých domů, nikoliv v podobě nové zástavby a tím rozšíření obecního území. Je vesnická komunita uzavřená nově příchozím? Co vše musí novousedlík udělat, aby se stal právoplatným členem komunity? Jako poslední bych se chtěl v této práci věnovat představě ideálního souseda. Lze empiricky zjistit, jak vypadá ideální soused z malé obce, tj. jak se má chovat a vystupovat vůči svému sousedovi?

V první kapitole se zaměřím na stav dosavadního poznání problematiky sousedství, tj. jak specificky jej vnímá česká a zahraniční sociologie a pojetí venkova a vesnice. V druhé kapitole uvedu důležitá teoretická východiska potřebné k ukotvení praktické části, které se budu věnovat ve třetí až páté kapitole. Třetí kapitolu jsem pojal jako seznámení s výzkumem prostřednictvím deskripce místa výzkumu a jeho metodiky a techniky. Čtvrtá kapitola se věnuje deskripci rozhovorů s respondenty na základě polostrukturovaného rozhovoru a pozorování, a v páté kapitole vyhodnotím získaná data s jejichž pomocí si zodpovím výzkumné otázky.

1 Stav dosavadního poznání

1.1 Sousedství v české sociologii

Jan Jandourek definuje v *Sociologickém slovníku* sousedství jako seskupení lidí „žijící v takové prostorové blízkosti, že se osobně znají, vzájemně si mohou pomáhat, spolupracovat, přímo spolu komunikovat a zároveň podléhat sociální kontrole druhých a spoluvykonávat ji.“ [Jandourek 2007: 233] Sousedství se dále odlišuje od primární skupiny svou vyšší formálností, kdy je sousedství v širším významu chápáno jako „souhrn lidí, kteří v souvislosti s pobytem využívají nějaký prostor větší než dům a menší než čtvrť. Sousedství prodělává značné změny především s postupující anonymizací velkoměstského života, ale svůj význam si udržuje stále.“ [ibid.: 233]

Velký sociologický slovník definuje sousedství jako „soubor osob, kteří na základě trvalejšího bydlení v tělesné blízkosti udržují specifický druh sociální interakce a vzájemných vztahů, jejíž forma a obsah jsou do značné míry určeny kulturním vzorem 'dobrého souseda'. Sousedství je území malého rozsahu (dům, několik „sousedních“ domů, obytný blok atp.) a počet osob na jedné takové interakční jednotce zúčastněných obvykle nepřesahuje několik desítek.“ [Petrusek a kol. 1996: 1189]

„Skupinotvorným činitelem je u tohoto pojetí fakt společného a trvalejšího 'užívání' daného území k uspokojování základních či běžných denních potřeb (bydlení, nákup, hry dětí atp.) a nutnost, resp. výhodnost soc. regulace tohoto využívání. Sousedství v tomto širším vymezení zahrnuje větší počet rozmanitě se proplétajících se sítí sousedských vztahů v užším smysli, mezi malými soc. skupinami odlišného charakteru (rodiny, domácnosti, kroužky přátel atp.), příp. i poloprofesionálními sdruženími, a mezi jednotlivci, jejichž účast na sousedských interakcích je nepatrná nebo jen potenciální. Interakce mezi sousedy se mohou značně lišit svou frekvencí, šíří funkční náplně a intenzitou účasti.“ [ibid.: 1189]

Český sociolog Jiří Reichel pokládá fenomén sousedství za *lokální komunitu*, která se projevuje např. rituálem vzájemného zdravení jedinců obývajících určitý venkovský či městský celek, vzájemnou bezplatnou výpomoc (např. půjčení náradí, přejímání poštovních zásilek), kontrolu sociálního chování, kontrolu bezpečnosti majetku, spolupráce při socializaci dětí apod. [Reichel 2008: s. 108]

Špaček a Vobecká tvrdí, že sousedství je možné chápat jako poměrně komplexní fenomén s mnoha aspekty a podobami. [Špaček a Vobecká in Tuček et al. 2008: 159]

Autoři dále zmiňují to, že podoba sousedství je ovlivňována řadou faktorů, které vycházejí z charakteru lokality (hustota zalidnění, homogenita obyvatel, typ zástavby, počet obyvatel atd.) či individuálního zakotvení jedince v lokalitě (fáze životního cyklu, sociální postavení). [ibid.: 166]

Autoři se dále odvolávají na to, že sousedství je na základě empirických zkušeností významnější pro starší lidi, ženy, domácnosti s dětmi a nižší sociální vrstvy. [ibid.: 167]

1.1.1 Sousedství pohledem Karla Schmeidlera

Karel Schmeidler ve své knize *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě* [2001] pokládá sousedství za protiváhu velkých formálních skupin. Sousedství patří mezi *lokální společenství*, což jsou lidé obývající určité území, užívající společný prostor a vybavení okolí bydliště. Lidé žijící v sousedství jsou spojeni vzájemnými vztahy, společnými zájmy či jinými znaky, které vyplývají z prostorové blízkosti v prostoru. Sousedství rovněž chápe jako *rezidenční skupinu*, která je charakteristická tím, že se určitá skupina lidí ztotožňuje s určitým územím. „Sousedství je variabilní kolektivní území okolo jádra, kterým bývá domov. Sousedství, jeho obyvatelé a jejich aktivity tvoří dohromady sociálně prostorovou jednotku, uznávanou svými obyvateli a oddělující se od okolního prostředí“. [ibid.: 141-142]

Autor dále tvrdí, že sousedství ztratilo v současné moderní společnosti některé své původní funkce, na druhou stranu sousedství nabylo funkce, které sice nejsou stále jasně institucionalizované, ale v životě v sousedství se ukazují jako důležité a potřebné. Tyto funkce jsou uvedeny v následujících kategoriích: [ibid.: 142]

- 1) *Sousedská výpomoc* v denním životě v sousedství má pro obyvatele stále velký význam. Významnou měrou se na ni spoléhají obyvatelé, kteří jsou vázáni na místo bydliště (např. matky s malými dětmi, senioři, invalidé atd.). Výpomoc vzniká v místě, kde se se sousedé navzájem znají a tyto služby si distribuují v nejbližším okolí.

- 2) Sousedství je důležitým *distributorem informací* a informovanosti v běžném životě obyvatel. Obyvatelé si vyměňují informace, což vede k pěstování sousedského života a posilování sounáležitosti s komunitou.
- 3) Lidé potřebují informace získávat, ale i předávat. *Komunikační funkce* zahrnuje sociální okruh rodiny, příbuzných, přátel, spolupracovníků. Tato funkce je významnější v malých obcích u určitých skupin obyvatel (např. matky s malými dětmi, děti, důchodci atd.).
- 4) Významnou úlohu v sousedství ve městech a aglomeracích s vysokou mobilitou občanů mají *uvolněné společenské vztahy*. Zlé sousedské vztahy mohou zpomalit proces asimilace a integrace v sousedství, dobré vztahy naopak asimilaci urychlí.
- 5) *Organizované sousedství* poskytuje základ pro sdružování a spolupráci za účelem tvorby a ochrany životního prostředí (např. zkrášlování obytného a pracovního prostředí, organizované udržování pořádku, společná obrana proti devastaci, odstraňování nedostatků atd.).
- 6) Sousedství se významnou měrou podílí na *socializaci dětí*, kdy se děti učí společenským rolím, sociálnímu životu, a osvojují si společensky uznávané normy a hodnoty. Dochází zde k intenzivní sociální kontrole, která ovlivňuje naše chování, aniž bychom si toho byli vědomi.
- 7) *Ceremoniální funkce* je další důležitý ukazatel stavu komunity a sousedských vztahů. Sousedé se vzájemně účastní oslav, rodinných a místních událostí (svatba, křtiny, pohřeb atd.).
- 8) Z důvodu nárůstu kriminality se zvyšuje význam *ochranné funkce* sousedství. Sousedství se snaží zajistit bezpečí dětem, starším lidem a ostatním obyvatelům. Ochranná funkce je zde prezentována jako určitá sociální kontrola prováděná samotnými obyvateli.

Sousedství lze dělit na základě intenzity a četnosti vztahů uvnitř sousedství na „slabá“ a „silná“ [ibid.: 143]:

- 1) *Slabé sousedství* se vykazují malou intenzitou sousedských vztahů, které mají povrchní charakter.
- 2) *Silná sousedství* jsou charakteristická vzájemnou pomocí, výměnou služeb a existencí intenzivních společenských styků.

Autor dále uvádí úvahy urbanistů při plánovaném zakládání sousedství. Je pravidlem, že čím menší jednotku území máte, tím více dochází k integraci společenství. Je tedy na místě, že základem sousedství bude malá sociální skupina čítající 10–100 rodin obývajících území o ploše 400-600 metrů. Dále je během zakládání společenství brát v potaz splnění následujících předpokladů: [ibid.: 143]

- 1) Emocionální spojení lidí s místem bydliště (domov, ulice, skupina, čtvrť)
- 2) Existence uspokojujících sousedských vztahů
- 3) Fungování místní společenské kontroly
- 4) Vytvoření odpovídajícího rozsahu samosprávy
- 5) Zřízení a uspokojení činnosti místních služeb, dle možností existence místní zájmové a kulturně osvětové činnosti
- 6) Zaručení postavení místního územního společenství ve vyšších nadřazených společenských systémech (čtvrť, město, regiony)

1.2 Sousedství v zahraniční sociologii

Původ pojmu „sousedství“ (neighbourhood) se datuje do 15. století, kdy se používalo k popisu fyzické oblasti obývané lidmi, tj. k popisu městské či venkovské zástavby. Později se pojem vztahoval na popis čistě městské zástavby s vysokým podílem obyvatel. [Jenks a Dempsey: 155]

Jenks a Dempsey definují sousedství jako *fyzický konstrukt* popisující oblast, ve které lidé a komunity žijí, a *konstrukt sociální*, který popisuje obyvatele, kteří zde žijí. [ibid.: 155]

Anglický sociolog *Hallman* tvrdí, že za sousedství se mohly pokládat pouze ty oblasti, která byla zabydlena a využívána jejími obyvateli. Posléze rozšířil svou definici sousedství, které je tvořeno kombinací zeměpisných hranic, etnickými či kulturními vlastnostmi obyvatel, psychologickou jednotou mezi lidmi, kteří pocítují sounáležitost, a využíváním prostředí k obchodu, volnému času a výuce. [ibid.: 159]

Hallmanův přístup byl vnímán kriticky, protože psychologická jednotka, na kterou kladl důraz, není při vnímání sousedství příliš důležitá. Rovněž nezahrnul vliv dalších sociálních charakteristik, jmenovitě vnímání sousedství ostatních obyvatel či aktivitu mimo sousedství. [ibid.: 159]

R. König vnímá sousedství jako lokální společenství, které je považováno za místní seskupení s malou sociální mobilitou a zřetelnými hranicemi skupiny, které je menší než obec. Autor v sousedství vidí protiváhu anonymní existence ve velkoměstech. [Schmeidler 2001: 141]

Barton na základě svého výzkumu definuje sousedství výhradně na základě prostorových znaků jako „pojmenovaná oblast typického vzezření, která je přístupná pěšmo nebo na kole“. [Barton in Jenks a Dempsey 2007: 155] Tato definice nicméně záleží na individuální interpretaci od obyvatel či usedlíků z dané oblasti. Autor zde uvádí například vnímání velikosti sousedství, která je podmíněna prostorem působícím na jednotlivé obyvatele. Tuto definici rozšiřuje *Ahlbrandt* a *Cunnigham* o to, že sousedství je široce pokládáno za komunitu, obchodní a služební prostor a poskytovatel přístřeší. [Jenks a Dempsey 2007: 156]

Suttles rozlišuje sousedství na různé vrstvy oscilující od egocentrického vnímání po vnímání sociocentrické: [ibid.: 160]

- 1) *Moje sousedství* – domov, rodina, sousedé žijící v bezprostřední blízkosti
- 2) *Naše sousedství* – lokální skupina definována na základě platu či etnicity
- 3) *Sousedství* – reprezentuje obyvatele mimo prostor

Podobně rozlišuje sousedství i *Anne Power*: [ibid.: 160]

- 1) *Jádro* – domov, sousedé žijící v bezprostřední blízkosti a ulice
- 2) *Okolí jádra* – podniky a poskytovatelé služeb (školy, obchody) uspokojující potřeby obyvatel
- 3) *Široké okolí* – práce, ostatní sousedství

Peter H. Mann [1954] vnímá sousedství jako zastavěnou zeměpisnou plochu rezidenčními budovami, kde se lidé žijící uvnitř mohou nazývat sousedy, jelikož bydlí blízko sebe, anebo čistě jen obyvateli z důvodu vzdálenějšího obývání plochy, kdy se sousedské vztahy mezi lidmi vyskytují v minimální podobě. Krizi klasického sousedství autor vidí v nekontrolovaném stavění měst, což vede k rozbití tradičních sousedských vztahů v podobě pospolitosti či primární sociální skupiny.

Autor operuje s pojmem „*neighborliness*“ což se dá přeložit jako „dobré sousedské vztahy“ a rozeznává dva druhy – *manifest neighborliness* (zjevné

sousedství) a *latent neighborliness* (latentní sousedství) a vysvětluje je: [Mann 1954: 164]

- 1) *Zjevné sousedství* je charakteristické pozitivními vztahy mezi rezidenty sousedství, kteří se vídají a společně vyražejí do města za účelem utužování vztahu.
- 2) *Latentní sousedství* je charakteristické svým pozitivním přístupem mezi rezidenty v případě nastalé krize či nebezpečí.

Autor poznamenává, že pokud jsou oba typy sousedství negativní, dochází k absolutnímu nezajetí mezi sousedy (tj. vztahy na bodu mrazu) a vede to až tak daleko, že v případě krize či nebezpečí je navázání kontaktu či prosba o pomoc nevyslyšena. Sousedé, mezi nimiž je negativní vztah se navzájem vyhýbají, ba dokonce vůči sobě vystupují nepřátelsky. Pokud jsou oba vztahy naopak pozitivní, vede to k vzájemné pomoci, konverzaci, oboustrannému vypůjčování, popřípadě se na sebe spontánně obracejí v případě potřeby. [Mann 1954: 164]

Tereza Hejská se ve své bakalářské práci [2014] zmiňuje o americkém sociologovi *Luisi Wirthovi*. Ten vidí sousedskou komunitu, jak ztrácí na svém významu a kde je navázání sousedských vztahů obtížné vzhledem k velkému počtu lidí, se kterými jsme v každodenním kontaktu. [Wirth in Hejská 2014: 11]

1.3 Venkov

Vymezení venkova jako definice je nejednoznačné, protože záleží na mnoha faktorech, podle kterých budeme venkov posuzovat. Venkov je definován různě napříč dalšími vědními obory (architektura, ekonomie, antropologie atd.), pro které se venkov vyznačuje rozdílnými charakteristikami. [Vobecká in Tuček et al. 2008: 153]

Vymezení venkova na základě územních charakteristik se pokusila Vobecká, která vycházela ze Sčítání lidu z roku 2001 a vymezila prostorové kategorie jednotlivých sídel: [ibid.: 155-156]

- 1) Primární centra jsou taková sídla, která nabízejí 5000 a více pracovních pozic, mají více pracovních příležitostí, než kolik mají zaměstnaných obyvatel a zároveň neleží v suburbii jiného primárního centra.

- 2) Vnitřní pás zázemí jsou obce, ze kterých alespoň 50 % zaměstnaných obyvatel vyjíždí za prací do primárního centra.
- 3) Vnější pás zázemí jsou obce, ze kterých vyjíždí za prací alespoň jedna třetina obyvatel a zároveň nepatří do vnitřního pásu zázemí.
- 4) Polycentrické zázemí je tvořeno obcemi, ze kterých více než třetina obyvatel vyjíždí za prací do dvou nebo více primárních center, ale do žádného z nich nevyjíždí více než jedna třetina.
- 5) Sekundární centra jsou obce, které nabízí od 2 do 5 tisíc pracovních míst a nenáleží do výše zmíněných sídel.
- 6) Zázemí sekundárních center tvoří obce, z níž alespoň třetina obyvatel vyjíždí za prací do sekundárních center.

Venkovskými obcemi jsou tedy takové obce, které nespádají do žádné z výše uvedených kategorií a obyvatelé nespádají jak pod vliv města, tak vliv suburbie.

Definicí a vymezením venkova se v 90. letech zabývala řada sociologů a geografů. Níže budu popisovat zrod jednotlivých definic venkova popsané *Vladanem Hruškou* a zveřejněné v *Sociologickém časopisu* 50 (4) z roku 2014.

1.3.1 Vývoj definice venkova

Pojem venkova úzce souvisí s prostorem či lokalitou. *Bell* asociuje prostor ke krabici, která jasně vymezuje prostor, ve které se vyskytují nejrozličnější objekty a probíhají zde různé události. [s. 583] Tuto teorii aplikuje *Cloke* na svůj výklad venkova, který je stejně jako prostor města vnímán jako „striktně oddělené nádoby, v rámci kterých se nachází jednotlivé venkovské či městské znaky“. [s. 584]

Venkovský prostor má oproti městskému prostoru své typické funkční elementy, které uvádí *Cloke*: [s. 584]

- dominance extenzivního využívání půdy (zemědělství a lesnictví)
- malá sídla, jejichž tvář určuje silný vztah budov s extenzivně využívanou krajinou (hospodářské budovy) a která jsou svými obyvateli považována za venkovská
- způsob života, který je charakteristický soudržností tamějšího obyvatelstva, úctou ke krajině a specifickou morálkou

Perlín vymezuje hledisko venkovského sídla v existenci užších sociálních kontaktů mezi jednotlivými obyvateli sídla, ve kterém existuje dlouhodobá sociální kontrola a participace. [s. 586]

Venkov lze též vnímat jako *sociální reprezentaci*, jak uvádí belgický sociolog *Mormont*. Podle něj je sociální reprezentace využívána lidmi k tomu, aby mohli pojmenovat objekty každodenní reality, se kterými přichází do styku a na které musí nějakým způsobem reagovat. [s. 590]

Americký sociolog *Michael Bell* přišel s rozbořením studie venkova, který je rozdělen na *materiální* a *imaginární*. *Materiální venkov*, též pojmenovaný jako „*první venkov*“ je chápán jako hmotný, jasně vymezený prostor, ve kterém lidé žijí. Tento venkov ztrácí význam na základě prostorové dekoncentrace obyvatel z měst a brání se vlivům města, zastává tedy jakousi ochrannou funkci pro starousedlíky. *Imaginární venkov*, pojmenovaný jako „*druhý venkov*“ je naopak definován duší, která je k prostoru vázána emočním vztahem a kulturními znaky. Význam tohoto venkova naopak roste, za co může např. zájem lidí o bydlení na venkově, touha po rekreaci apod. Tímto se druhý venkov stává prostorově neohrazeným, jelikož „*pluje*“ v prostoru a zasahuje i smýšlení lidí ve městech, podle kterých by na rozvoj venkova neměli mít pouze starousedlíci, ale i oni samotní s přihlédnutím na rostoucí funkci venkova jako místa k relaxaci. Je tedy potřeba usilovat o spolupráci venkova s městy a bylo by chybou takto odděleně vnímat oba venkovy. [s. 590-591]

Imaginární a materiální venkov se pokusil do definice zahrnout britský geograf *Keith Halfacree*, který vychází z konceptu prostorové trojího chápání nastíněného *Henrim Lefebvrem*. Ten vnímá prostor jako zamýšlený, vnímaný a žitý zároveň.

- *Vnímaný prostor* (prostorové praktiky) je fyzický prostor tvořený každodenními praktikami. Tento prostor představuje venkovské lokality, které jsou vnímané jako venkovské na základě formovaných praktik, které se vyznačují specifickými procesy, které determinují existenci venkovské lokality.
- *Zamýšlený prostor* je imaginární prostor tvořený těmi, kteří mají moc (politici, vědci, plánovači). Tito aktéři se snaží prosadit své cíle do prostoru prostřednictvím vyhlášek či map.

- *Žitý prostor* (prostor reprezentací) stojí na rozmezí mezi imaginárním a materiálním prostorem. Zde žijí lidé, kteří jsou podřízeni těm, kteří prostor zamýšlejí a kteří reagují na tyto představy. V tomto prostoru přicházíme do kontaktu s ustálenými vzorci chování, emocemi, které ovlivňují náš každodenní život. [s. 592-593]

Hana Svobodová a Antonín Věžník [2014: 10] definují venkov jako *spojité území* skládající se jak z *volné krajiny*, tak ze *zastavěné oblasti*. Tento prostor se vyskytuje mezi městy a krajinou tvořenu lesy a tvoří síť menších lidských sídel obklopených zemědělsky využívanou krajinou.

Velký sociologický slovník chápe venkov jako odlišný životní prostor oproti městu, kde je hlavní sídelní jednotkou venkova pokládána *vesnice*. Z hlediska sociologie je venkov charakterizován především specifickým typem komunity, tzv. *venkovskou komunitou* (též *rustální komunitou* či *venkovským společenstvím*), která se oproti městské komunitě vymezuje určitými znaky: [Petrusek a kol. 1996: 1380-1381]

- 1) Vyšší mírou vzájemné sociální závislosti
- 2) Menší variabilitou profesních možností
- 3) Menší sociální diferenciací a zúženým prostorem sociální mobility
- 4) Silnější vazbou na tradici a slabší inklinaci k sociální změně
- 5) Silnější determinací přírodním prostředím.

„Venkov je možno chápat jako protipól komplikovaného lidského soužití ve městech, oázu klidu, čistoty, přírody, věčné obnovy života, ovšem zároveň jako synonymum odloučenosti, zaostalosti, konzervatismu, namáhavého způsobu obživy, bezprostředního ohrožení života přírodními silami.“ [Majerová in Šubrt 2014: 44]

S venkovem úzce souvisí i venkovský prostor, kterým se „označují vesnice (venkovská osídlení) a krajina v jejich okolí, nebo jako souhrn katastrů venkovských obcí nebo podrobněji souhrn ploch zemědělské půdy, lesů, vodních ploch, intravilánů, venkovských sídel, polních cest a místních komunikací“. [Majerová et al. 2011: 109]. Tyto prostory se dělí na příměstské, mezilehlé a odlehlé. Jako venkov můžeme též univerzálně označit celé území mimo plochy města. [ibid.: 109]

1.3.2 *Venkovské sídlo*

Venkovské sídlo definuje Jandourek jako „prostor mimo městské osídlení, vyznačující se nižší hustotou obyvatel žijících především ve vesnicích, převážně zemědělskou produkcí spojenou se zvýšenou závislostí na přírodě, tradičnějším životním stylem, vyšší soc. kontrolou, menší soc. heterogenitou, sníženou profesní nabídkou.“ [Jandourek 2007: 271]

Velký sociologický slovník chápe venkovské sídlo (též vesnici) jako „malé sídlo, jehož charakteristickými rysy je relativně malý počet obyvatel (do 2000 až 5000), silná sociální kontrola, vysoký podíl zemědělské produkce, majetková i emoční vazba obyvatel k půdě, izolovanost od městských kultur a existence vlastních forem kultury, zvýšený význam tradice. Proces urbanizace mnohé z těchto rysů v současnosti značně relativizuje.“ [Petrusek a kol. 1996: 1382-1383]

1.3.2.1 *Hlediska venkovského sídla*

Perlín definuje hlediska venkovského sídla takto: [Perlín 2008: 3]

- 1) *urbanistické hledisko* – sídlo je vymezeno typickou urbanistickou strukturou vysokým podílem jednopodlažních rodinných domů s nedostatečně vyvinutou sítí ulic, kde dominantní místo zastává náves jako kulturní centrum sídla
- 2) *architektonické hledisko* – v sídle dominují jednopodlažní rodinné domy, ke kterým náleží hospodářské zařízení dříve určené k samozásobitelství; tradiční venkovské domy mají vymezen dvůr a zahradu s oddělenými funkcemi
- 3) *sociální hledisko* – v sídle existují užší sociální kontakty mezi jednotlivými obyvateli, kde existuje neformální sociální kontrola, participace na společenském životě a velký vliv tradicionalismu a konzervatismu
- 4) *ekonomické hledisko* – v sídle je primární zemědělská činnost a výroba potravin a převládá významný podíl ekonomicky aktivních obyvatel, kteří cestují za prací do města
- 5) *historické hledisko* – městem je pouze to sídlo, které v minulosti nabylo městských práv, ostatní sídla jsou pokládána za vesnice
- 6) *administrativní hledisko* – města jsou ty obce, které definuje stát a která mají právo používat městská práva a znak

- 7) *statistické hledisko* – venkovské sídlo má méně, než konvenčně stanovený počet obyvatel

1.3.3 *Funkce venkova*

Venkov může být definován třemi základními funkcemi: [Svobodová, Věžník 2014: 24-29]

- 1) *Produkční funkce* venkova se vyznačuje dominancí zemědělské produkce a samozásobitelstvím. Venkovská populace je však závislá i na neagrárních aktivitách a službách vykonávané jak ve venkovském, tak městském prostoru. Tato funkce však dnes upadá z důvodu úpadku zemědělské funkce venkova.
- 2) *Rezidenční funkce* venkova dnes zastává nejvýznamnější funkci venkova, především kvůli suburbanizaci. Kvalitu rezidenční funkce ovlivňuje:
 - a. *Podmínky pro rozvoj bydlení*, jež obsahuje souhrn faktorů, jakými jsou např. vhodná plocha v územím plánu obce a dostatečně vyvinutá infrastruktura (kanalizace, vodovod, elektrifikace, dostupnost mobilního signálu).
 - b. *Kvalita bytového fondu* čili intenzita bytové výstavby. Ta se liší v závislosti na poloze obce vůči větším centrům a na dopravním spojení mezi centrem a obcí.
 - c. *Dopravní dostupností a obslužností* chápeme napojení obce na dopravní síť, kde významnou roli hraje kvalita (hustota dopravní sítě, technický stav komunikace) a přístup k veřejné dopravě, jejíž kvalita závisí na činnosti krajské samosprávy. Tento aspekt značně pokulhává, jelikož řada obcí se potýká s menším počtem obyvatel, což vede k menší obsazenosti spojů. Můžeme říci, že stále větší roli hraje vlastnictví automobilu.
 - d. *Vybavenost obce* je důležitá pro spolehlivý chod společenství. Vybaveností chápeme služby komerční (řemesla, obchody, pohostinství, pošta) a veřejné (škola, zdravotnické a kulturní zařízení).
- 3) *Rekreační funkce* venkova, která se v dnešní době těší stále větší oblibě jak turistů, tak obcí samotných. Cestovní ruch však není vhodný pro každou obec či venkovskou lokalitu.

2 Teoretické stanovisko sousedství

2.1 Sousedství jako sociální skupina

Sousedství můžeme pokládat za sociální skupiny. *Lukáš Urban* ve své knize *Sociologie* [2017] uvádí, že sociální skupina představuje klíčový spojovací článek mezi člověkem jakožto individuem a společností jakožto globálním sociálním útvarem, neboť si člověk skrze tento článek vytvoří vztah k jiným sociálním skupinám či sociálním systémům.

Roubal vnímá sociální skupinu jako „kvalitativně specifický sociální útvar, vytvářený určitým počtem a specifickým způsobem k sobě náležejících členů“. [Roubal in Urban 2017: 179]

Aleš Sekot zmiňuje *Szczepańskiho*, který definuje sociální skupinu takto: „Skupina označuje určité množství osob – nejméně tři – spojených systémem vztahů regulovaných institucemi, osvojujících si společné hodnoty a vyznačujících se určitým principem odlišnosti.“ [Sekot 2004: 74] Stejného autora zmiňuje i *Jiří Reichel* [2008] a dodává, že tyto hodnoty jsou jak materiální, tak nemateriální. Na jejich základě se poté rozvíjí pocit sounáležitosti ke skupině.

Podle českého sociálního ekologa *Bláhy* vznikají sociální skupiny z určité společenské potřeby, kdy se projevují vnitřní materiální a organizační jednotou. Typickým rysem sociální skupiny je její sociální funkce, která je zaměřena na zachování skupinové existence. [Reichel 2008: 114]

Sociální skupina plní vůči jedinci určité funkce. Tyto funkce popsal *Lukáš Urban* [2017]:

- 1) Skupina jedinci poskytuje prestiž, tj. vymezují postavení jedince ve společnosti.
- 2) Uspokojuje zájmy a potřeby jedince jak individuální, tak skupinové.
- 3) Prostřednictvím sociální skupiny se člověk začleňuje do společnosti a podílí se na jejím chodu.
- 4) Poskytuje člověku pocit bezpečí, jistoty a sebedůvěry.
- 5) Vymezuje smysl existence jedince.
- 6) Formulují schování a cit jedince, tj. interpretují vzorce reality.

2.1.1 Znaký soc. skupiny podle M. Petruska

Skupina rovněž musí obsahovat určité znaky, aby mohla získat statut skupiny.

Jiří Reichel uvádí „*Petruskovo desatero znaků sociálních skupin*“: [2008: 115-116]

- 1) *Interakce* – jedinci tvořící skupinu jsou ve vzájemném kontaktu a vzájemně na sebe působí. Tato interakce má několik podob – přímou, bezprostřední, nepřímou.
- 2) *Komunikace* – opakované interakce mezi jedinci přechází v ustálené komunikační spojení. Obsah této komunikace může být srozumitelný pouze členům skupiny.
- 3) *Společné aktivity* – jedinci vykonávají společnou aktivitu, která může být příčinou vzniku skupiny – společná činnost jedinců udržuje skupinu při životě.
- 4) *Sociální vztahy* – vznikají na základě opakující se komunikace a společného vykonávání činností, což vede k vytvoření vztahu mezi jedinci. Ti se ve skupině blíže znají, což vede k efektivnější spolupráci.
- 5) *Společný cíl* – kvůli dosažení skupinového cíle některé skupiny vznikají. Tím může být splnění určité aktivity nebo samotná existence skupiny a její fungování.
- 6) *Vnitřní struktura* – každá skupina se má určitou vertikální a horizontální strukturu neboli sociální pozici a roli. Pozice určuje postavení jedince ve skupině a jeho autoritu vůči ostatním, role poté pracovní náplň ve skupině.
- 7) *Hodnoty a normy* – k usměrňování skupiny a jejich členů slouží různá pravidla regulující chování. Normy vycházejí ze systémů hodnot, které spojují skupinu.
- 8) *Kontrola a sankce* – kontrola jedinců je potřeba k dodržování norem, opírající se o systém sankcí, jimiž dodržování norem posiluje a v případě porušení trestá.
- 9) *Vědomí a poslušnost* – fungování skupiny vytváří u jedinců vědomí náležitosti ke skupině.
- 10) *Vědomí odlišnosti* – jedinci si jsou vědomi své odlišnosti od jiné sociální skupiny.

2.1.2 Kategorizace sociálních skupiny

Sociální skupiny lze dělit podle mnoha kategorií. Níže použiji klasifikaci *Lukáše Urbana* [20017], který dělí sociální skupiny následovně:

- 1) Podle velikosti
 - a. *Malá skupina* je soubor do 20 členů, kteří se navzájem znají, komunikují spolu osobně, jejich sociální role se prolínají a všichni členové se podílí na vytváření společných hodnot. Typickým příkladem této skupiny je rodina.
 - b. *Velká skupina* ve své struktuře obsahuje další různé podskupiny, jedinci se zde osobně neznají nebo spolu komunikují jen minimálně. Příkladem je politická strana
- 2) Podle vzájemné působnosti členů
 - a. *Formální skupina* a jedinci v ní jsou regulováni předpisy a má navenek jasný smysl. (Vojenská jednotka)
 - b. *Neformální skupina* vzniká často spontánně, kde převládají osobní vztahy. (třídní kolektiv)
- 3) Podle vztahu k jiné skupině
 - a. *Vlastní (vnitřní) skupina*, se kterou se jedinec ztotožňuje a ve kterou má důvěru a pocit bezpečí.
 - b. *Cizí (vnější) skupina* jsou cizinci, vůči kterým je cítit odpor a zvýšená agresivita.
- 4) Podle charakteru členství
 - a. *Dobrovolná skupina* obsahuje jedince, kteří se přidali na základě vlastního rozhodnutí.
 - b. *Nedobrovolná skupina* se skládá z jedinců, kteří jsou její součástí proti své vůli, tj. jsou členy na základě cizího nařízení.

Aleš Sekot [2004] do této kategorie doplňuje skupiny uzavřené, polootevřené a otevřené:

- c. *Uzavřená skupina* je přístupná pouze vybraným jedincům splňující určitá, jasně definovaná kritéria.
- d. *Polouzavřená skupina* přijímá jedince na základě určitého kritéria.
- e. *Otevřená skupina* je otevřena všem, kteří splňují základní kritéria skupiny.

5) Podle délky trvání

- a. *Dočasná skupina* vzniká účelově na základě nějakého podnětu, po jehož odeznění skupina zanikne.
- b. *Trvalé skupiny* mohou trvat i několik generací.

Aleš Sekot ve své knize *Sociologie v kostce* [2004] uvádí rozdělení sociálních skupin na primární a sekundární:

- 1) *Primární skupina* je typická svou malou formou, charakteristickými osobními vztahy a vyznačujícími se principy soudržnosti a spolupráce. Tímto hraje primární skupina důležitou roli v socializaci jedince, kdy si osvojuje základní vzorce chování, hodnoty a normy skupiny. Vazby mezi jedinci v této skupině se opírají o silnou emocionální angažovanost členů ve skupině a je charakterizována vysokým stupněm identifikace členů se skupinovými hodnotami a normami. Primární skupina vzniká logicky nejčastěji ve společensky homogenním prostředí. Klasickým příkladem primární skupiny je rodina, ale i zde v našem případě *sousedství*.
- 2) *Sekundární skupina* je neosobní, formální skupina zbavena intimity a blízkých vztahů. Vzniká nejčastěji za splněním určitého cíle a opírají se vysokou institucionalizací, kdy je jednání jedinců ve skupině řízeno předem danými předpisy.

2.2 Sousedství jako komunita

Heřmanová s Patočkou definují pojem komunita jako „označení skupiny názorově, životním stylem či jinak spřízněných, znajících se jedinců. Jde v podstatě o synonymum pro český pojem pospolitost, společenství lidí, které je charakteristické zvláštním typem vnitřních sociálních vazeb a odlišným, svébytným, popř. autonomním způsobem života.“ [Heřmanová, Patočka 2008: 44]

Autoři dále uvádějí, že příslušnost ke komunitě bývá volnější než u sociálních skupin ve vlastním slova smyslu, ale jsou současně trvalejší než u prostorového agregátu. Komunita může existovat na základě sdílených hodnot a norem, společných zájmů či problémů či na základě společné historie a kulturního dědictví. Ta je tedy jako určité společenství lidí vymezeno na základě různých kritérií, tj. politických, ekonomických, geografických apod. [Heřmanová, Patočka 2008: 45]

Jiří Reichel [2008: 104-108] rozlišuje komunitu na tři typy:

- 1) *Profesní komunita* je soubor lidí stejné profese či lidé vykonávající podobnou práci. Setkání těchto příslušníků jsou spontánní či zprostředkována oficiálně ustanoveným profesním sdružením, který má pravomoci stanovovat podmínky o výkonu práce. Příslušníci této komunity se v rámci výkonu své práce často setkávají i s dalšími lidmi vykonávající podobnou práci a spolupracují spolu. Lidé v této komunitě si nejsou navzájem cizí, znají se buď „od vidění“, jménem nebo během práce komunikují, ale po vykonání pracovní činnosti už nevyhledávají společný kontakt.
- 2) *Zájmová komunita* sdružuje lidi společných zájmů či postojů. Výrazné jsou komunity umělecké, které mohou nabýt i komunity profesní. Umělecká komunita se tedy může setkávat s komunitou zájemců, kteří se zajímají o oblast jejich práce (např. hudebník se setkává během koncertu s publikem). Dále sem patří sběratelé předmětů (např. pohlednic, mincí aj.), kteří se v rámci komunity setkávají. Dalším typem je komunita souboru jedinců, kteří se setkávají za účelem strávit volný čas prostřednictvím určité aktivity (hudebníci, družstva dobrovolných hasičů). Specifickým typem je zájmová komunita založena na názorové a postojové blízkosti. Sem patří např. političtí aktivisté či náboženská seskupení. Stále však platí, že se musí setkávat pouze za účelem společného zájmu, kontakt nad rámec komunity nevyhledávají. Ojedinělým, ale ve společnosti patrným typem je komunita sociálně patologických jedinců, kteří se zabývají různými aktivitami, které kolikrát stojí mimo zákon, např. prostituce, krádeže, drogy.
- 3) *Lokální komunita*, též nazývaná jako rezidenční. Zde jedince sbližuje skutečnost, že společně žijí dočasně či déle na určitém místě. Dočasně žijícími máme na mysli rekreanty či pacienty v nemocnici, v případě déle žijících se jedná o obyvatele městských či venkovských celků, tj. *sousedstvím*. V lokálních komunitách je přítomno častější setkávání mezi lidmi a tvorba bližších kontaktů (např. jízda autobusem či návštěva veřejných institucí – knihovna, hospoda). Specifickou variantou lokální komunity je společenství osob na základě stejně příbuznosti či podobnosti, kteří se sdružují do společných lokalit (etnické či sexuální menšiny).

Komunitou se zabýval i český sociolog Jan Keller, který popisoval rozdíly mezi komunitou tradiční a komunitou moderní:

- 1) *Tradiční komunita* představovala v minulosti silné společenství lidí, kteří v něm žili celý život na jasně vymezeném prostoru. Typickým znakem této komunity byla prostorová blízkost členů komunity, vysoká duchovní a hodnotová spřízněnost, ale zároveň vzájemná závislost. Komunita byla soběstačná, co se týče uspokojování ekonomických a společenských potřeb. Tradiční společnost ztratila své rysy s příchodem modernizace a globalizace, kdy byla narušena jejich sociální uzavřenost a rodová vázanost k jejich jasně prostorovému ohraničení. Tuto změnu lze chápat jako změnu hodnotových orientací, pokles solidarity a sounáležitosti s ostatními lidmi a nárůst pocitu lhostejnosti k sociální skupině. [Heřmanová, Patočka 2007: 45]
- 2) U *moderní komunity* není prostorová blízkost rozhodujícím faktorem utvářejícím sociální kontakt, ty jsou teď zprostředkovávány na delší vzdálenosti. Fyzické setkávání jedinců na určitém společném místě již není podmínkou existence komunity. Rodová autorita je zde nahrazena hierarchickou strukturou reprezentovanou sociálními pozicemi a sociálním statutem. [Heřmanová, Patočka 2008: 48]

Sousedstvím jako určitým typem komunity se zajímal i F. Tönnies, který představil pojmy *gemeinschaft* (pospolitost) a *gesellschaft* (společnost). Tyto společnosti níže popisuje Schmeidler: [Schmeidler 2001: 32-33]

- 1) *Gemeinschaft* (pospolitost) je založena na tradičním venkovském životě, kde každý zná každého, sociální vztahy jsou založeny na příbuzenství, rodině, tradičních hodnotách a povinnostech. Sociální vztahy jsou přirozenou nutností a uspokojují citové potřeby. Vazby jedinců jsou bezprostřední, jejich vůle splývá s myšlením a vůlí celku a společně se cítí v bezpečí.
- 2) *Gesellschaft* je společnost, kdy jedinec sleduje primárně své vlastní cíle. Vše je založeno na formálních, neosobních vztazích, právu a řádu. Jedinec je ve společnosti izolován, vzájemně se neznají a s cizími jedná ve svém denním životě a v práci. Vůle jedince není přirozeně společná, každý jedinec má svou vlastní vůli, se kterou se účelově spojuje s ostatními lidmi, tedy bez citových pout.

Jan Lasovský ve své bakalářské práci [2016] zmiňuje autory McMilana a Chavise, kteří sestavili 4 elementy potřebné k tomu, aby se ze sousedství stala sousedská komunita [s. 13]:

- 1) Členství (*membership*) ve smyslu sounáležitosti a sdílení
- 2) Vliv (*influence*) obyvatele na určitou změnu ve skupině
- 3) Naplňování individuálních potřeb (*fulfillment of needs*) skrze skupinu
- 4) Emocionální spojení (*shared emotional connection*) se společným místem, historií a zkušenostmi

Autor dodává, že pokud sousedství nesplňuje tyto parametry, „není možné používat označení sousedství jako komunity, ale pouze jako lokální uskupení lidí s možnou existencí povrchných sociálních interakcí.“ [2016: 13]

2.3 Sousedská soudržnost (koheze)

K ustanovení teoretického východiska sousedské soudržnosti budu vycházet z knihy *Soudržnost v diferencující se společnosti* [2008], která prezentuje výsledky výzkumu zaměřujícího se na problematiku soudržnosti v současné společnosti u městského a venkovského obyvatelstva.

Sociální soudržností chápeme proces vytváření a udržování sociálního řádu. Soudržnost je poté pokládána jako synonymum existence řádu ve společnosti. Zkoumání soudržnosti má pro sociologii markantní význam v tom, protože odpovídá na otázku, jak vzniká dobrá společnost a jak je možné fungování společnosti.

„Sociální soudržnost je multidimenzionálním jevem, který zahrnuje komplexní systém souvislostí, příčin a následků, a nelze ji empiricky zkoumat jako jednoduchý konstrukt... Prolínají se zde jednak makrosociální problémy společnosti, jednak mikrorovina sociálních vztahů v konkrétních sociálních jednotkách.“ [s. 29]

Jiří Musil [Tuček et al. 2008: 154] tyto dimenze rozlišuje na:

- 1) Makro-dimenzionální soudržnost, zahrnující soudržnost společnosti, regionu či celostátní organizace
- 2) Mezo-dimenzionální soudržnost menších měst, obcí, čtvrtí, dobrovolnických organizací
- 3) Mikro-dimenzionální soudržnost sousedství, rodiny a okruhu blízkých přátel

2.3.1 *Pocit komunity*

První měřenou dimenzí byl pocit komunity, což je „psychologický koncept, který se snaží zachytit subjektivní vnímání začlenění jedince od dané komunity.“ [s. 159] *McMillan* definuje pocit komunity jako „pocit sounáležitosti, který členové mají, pocit, že ostatním členům skupiny na nich záleží, a sdílená víra v to, že potřeby členů budou skrze jejich společnou aktivitu naplněny.“ [McMillan in Tuček et al. 2008: 159]

Autoři dodávají, že tento koncept se nemusí nutně vztahovat pouze na sousedskou komunitu a lze jej zohlednit i v jiných komunitách na základě územní příslušnosti (např. pracovní kolektiv apod.). Pocit komunity byl měřen na několika proměnných, které odráželi respondentovo hodnocení okolí místa bydliště, tj. sociální prostředí. To se zjišťovalo otázkami na sdružování, participaci a solidaritu. V otázce *sdružování* vyšlo, že lidé z venkovského sousedství se scházejí spíše než sousedé žijící v centrech. V otázce ohledně *bezpečnosti* se lidé na venkově cítili bezpečněji než lidé v centrech. Co se týče *možnosti participace* na veřejném dění v obci se rovněž kladněji přikláněli obyvatelé sídel spadající do venkovské kategorie. Zde ovšem velkou roli hraje velikost daného území. Velký vliv na pocit souznění s komunitou má i individuální *identifikace s lokalitou*. Ten stejně jako možnost participace ovlivňuje velikost obce. S lokalitou se kladněji identifikovali opět obyvatelé vesnických obcí, než obyvatelé měst. [s. 160]

Na sousedskou soudržnost se významnou měrou podílí participace a aktivita dobrovolných spolků, které zprostředkovávají komunikaci a posilují vazby mezi lidmi, jak tvrdí *Putnam* [Tuček et al. 2008: 169]. Dimenze participace je tvořena dvěma indikátory:

- 1) Členství ve spolcích, které je mezi lidmi obce málo rozšířené a její činnost není příliš významná (ve velkých centrech, naopak u menších jednotek její činnost nabírá na intenzitě).
- 2) *Dobrovolnická činnost*, tj. míra aktivní účasti v charitativních a dobročinných organizacích a činnostech. Tato aktivita je intenzivnější než u spolkové činnosti.

2.3.2 *Sousedská síť*

Druhou měřenou dimenzí sousedské soudržnosti byla sousedská síť. Ta ukazuje, jaké sociální vazby mají lidé ve své sociální síti. [s. 162]

Kvalita sousedské sítě byla měřena na hodnocení přítomnosti souseda v nejbližším okruhu sociální sítě, důvěry v souseda a případnou sousedskou výpomoc. V otázce *přítomnosti souseda* se zjišťovalo, zdali je soused zároveň i přítelem a zjistilo se, že na venkově má mezi přáteli souseda více jak polovina obyvatel, kdežto na městě to byla pouze třetina. Je tedy zřejmé, že sousedstvím lze chápat i blízké přátelství, tedy můžeme sousedství přiklánět podstatný význam při utváření těsných sociálních vazeb. V otázce důvěry se výpovědi lišily na základě prostorové velikosti. Např. v primárních centrech lidé důvěřují sousedům o poznání méně (19 %), než je tomu v obcích spadající do venkova. [s. 163] V otázce *sousedské výpomoci* respondenti vypověděli, že v případě těžké životní situaci obrátili na sousedy až po rodině, přátelích a známých. [s. 165]

Vnímání obou dimenzí, tj. jak pocitu komunity, tak sousedské sítě ovlivňuje několik faktorů. S ohledem na věk jedince pocit komunity s narůstajícím věkem klesá, naopak zapojení do sousedské sítě s narůstajícím věkem stoupá. Dalším faktorem je vzdělání jedince, kdy s vyšším dosaženým vzděláním hodnotí stav komunity a okolí svého bydliště pozitivněji než osoby s nižším vzděláním. [s. 167]

2.4 Sociální kapitál v pojetí Roberta D. Putnama

Sociologický slovník definuje sociální kapitál jako „sumu aktuálních i potenciálních zdrojů, které může určitá osoba využívat díky tomu, že se zná s druhými lidmi. Je to bohatství styků a známostí, které mohou být užitečné.“ [Petrusek a kol. 1996: 475]

„Sociální kapitál je relační složkou integrující jednotlivé aktéry do sociálních skupin a umožňuje jim v různé a rozmanité míře využívat zdroje, jimiž disponují i další aktéři ve skupině.“ [Majerová et al. 2011: 13]

Americký sociolog *Robert Putnam* definuje sociální kapitál takto: „Sociální kapitál odkazuje k vlastnostem sociální organizace, jako je důvěra, normy a síť, které usnadňují koordinované jednání, a tak přispívají k výkonnosti společnosti.“ [Putnam in Olexova 2011: 14] Základní formu sociálního kapitálu podle Putnama tvoří síť

občanské angažovanosti, ve kterých probíhá interpersonální komunikace a směny, které jsou vyhodnocovány podle míry přínosu pro jedince, ale i pro komunitu. Sociální kapitál rozvíjí společnost na základě historického rozvoje a je silně zakotven v tradicích občanské kultury. [ibid.: 14]

Ke směně sociálního kapitálu v komunitě dochází, kde panuje vzájemná důvěra a jedinci se vzájemně spoléhají. V komunitách, kde tomu tak není, se sociální kapitál distribuuje obtížněji. [ibid.: 14]

Robert Putnam rozčleňuje na dva typy:

- 1) *Svazující kapitál* vzniká v úzkých kontaktech mezi lidmi, např. mezi rodinnými přáteli, členy stejné etnické skupiny apod. Jde o silné pouto, které udržuje homogenitu, upevňuje identitu, utváří vnitřní skupinovou loajalitu a mobilizuje vzájemnou solidaritu.
- 2) *Přemostňující kapitál* zahrnuje vzdálenější kontakty, které jsou charakteristické svými slabými vazbami, které mají schopnost překračovat hranice společenských skupin, např. vztahy s přáteli našich přátel či známost s členem odlišné etnické skupiny. Tato forma vazby spojuje jedince odlišných sociálních skupin a vrstev, napomáhá šíření informací a vytváří vzájemnou lidskou identitu. [Šafr, Häuberer in Tuček et al. 2008: 181]

Šafr doplňuje třetí typ, tzv. spojující sociální kapitál, který napomáhá dostupnosti služeb formálních institucí, např. organizace poskytující sociální služby. [ibid.: 182]

Putnam rovněž přikládal velký význam *sociálním sítím*, protože sociální kapitál může jedinec udržet pouze tehdy, pokud je pevnou součástí sociálních vazeb. Na druhou stranu toto rčení neplatí o členech, kteří se s patřičnou intenzitou neparticipují na ve veřejném životě. Tyto sociální sítě se dělí na *vertikální* a *horizontální*, které se navzájem prolínají. Horizontální síť funguje mezi jedinci mající stejnou moc a status, a proto se vyznačuje silnou kooperací jedinců. Vertikální síť se naopak projevuje malou spoluprací a sníženou důvěrou, jelikož jedinci jsou z různých sociálních pozic. V sociálních sítích vidí Putnam rozsáhlou sestavu sociálních vztahů, moci, směny a vzájemné závislosti. Každý člen této sítě může využívat informace a zkušenosti od ostatních členů a tím si ověří, zdali skupině důvěřovat či nikoliv. [Olexová 2011: 15]

2.5 Sociální kontrola

„Sociální kontrola zahrnuje soubor všech prostředků, sociálních institucí a procesů, existujících v sociálním útvaru, jimiž sociální celek zajišťuje konformitu k přijatým hodnotám, cílům, potřebám a normám.“ [Urbanová in Holá et al 2013: 291] Autoři chápou sociální kontrolu jako soubor nástrojů, jimiž se působí na společnost, ale především jako speciální sociální proces, při kterém se lidem předávají určité vzorce chování. Je to tedy souhrn všech mechanismů, které zajišťují řád a stabilitu společnosti. [Urbanová in Holá et al 2013: 293]

Sociolog Lukáš Urban chápe sociální kontrolu v širokém slova smyslu jako: „Soubor mechanismů, které společnosti umožňují, aby si zachovala relativně vysokou míru sociální soudržnosti.“ [Urban 2008: 118] V užším slova smyslu ji chápe jako: „Soubor pozitivních a negativních sankcí, které společnost využívá k tomu, aby přiměla své členy jednat konformně“. [ibid.: 118]

3 Postup výzkumu

3.1 Cíl výzkumu

Cílem této bakalářské práce je popsat vnímání susedství u jednotlivých generací v malé obci na základě vztahů k ostatním obyvatelům. Práce se zaměří na vztahy mezi sousedy i obyvateli celé obce. Vztahy rozumíme míru známosti či komunikace, navštěvování se navzájem, vzájemnou důvěru či susedskou výpomoc. Dále nás bude zajímat vztah mezi starousedlíky a novousedlíky, proces začlenění novousedlíků do susedství a zjištění přítomnosti určitých susedských rozepří.

3.2 Výzkumné otázky

Po důkladném promyšlení problematiky susedství na vesnici jsem došel k závěru, že je dobré podrobit průzkumu, jak vnímají susedství jednotlivé sociální skupiny. Vnímají susedství jinak muži a jinak ženy? Příkladají susedství větší význam lidé v produktivním věku, než senioři? Jak vnímají susedství lidé, co žijí v obci celý život a jak naopak lidé, co se sem v nedávné době přistěhovali?

1) Jak vnímají jednotlivé sociální skupiny susedství v malé obci?

- a. Muži a ženy
- b. Lidé v produktivním věku a generace starších
- c. Starousedlíci, novousedlíci a chalupáři

Dále mě zajímal vztah k susedství u dvou soc. skupin – starousedlíků a novousedlíků. Starousedlíci můžou mít k susedství, jeho podobě a prostředí ve kterém žijí bližší vztah na základě dlouhotrvajícího pobytu a intenzivnímu vlivu prostředí. Naopak nově přistěhovalí mohou být stále ovlivněni svým předchozím bydlením, což je může vést k porovnávání se současným místem pobytu a je tedy zajímavé porovnat to, jak vnímali susedství a prostředí v místě svého předchozího bydliště a jak na ně působí prostředí a susedství současné. To samé platí u chalupářů, ti nejsou vystavení námi zkoumaném susedstvím tak intenzivně a je tedy zajímavé zachytit i jejich komparaci susedství ve svém místě bydliště a lokalitou jejich chalupy.

2) Mají starousedlíci k susedství a obci bližší vztah než novousedlíci?

Proces začlenění nově přistěhovalých obyvatel vesnice a jejich asimilace mezi starousedlíky je další problematika, kterou jsem podrobil zkoumání. Proces začlenění novousedlíka záleží na dvou hlavních faktorech: uvědomění si susedství, tj. kdo je

jeho soused a participace na veřejném životě obce. Zajímá mě, co tedy nově přistěhovalý člověk musí udělat, aby jej starousedlíci mohli pokládat za člena vesnické komunity a jaké konkrétní postupy asimilace těchto novousedlíků jsou, aby je starousedlíci mohli pokládat za právoplatné obyvatele obce.

3) Jak se novousedlíci asimilují mezi starousedlíky?

Otázku zaměřenou na vypořádání ideálního souseda jsem zvolil proto, jestli existuje nějaká jednotná představa o tom, jak si lidé na vesnici představují ideálního souseda, jeho vlastnosti a vystupování vůči nim. Je obecnou pravdou, že souseda si člověk nevybírá, ale zároveň tato otázka mohla respondenty donutit zamyslet se nad tím, jaký jejich soused ve skutečnosti je a jestli splňuje jejich vlastní ideály, a zároveň se zamyslet sami nad sebou, jestli se sami jako ideální sousedé chovají.

4) Představa ideálního souseda (vlastnosti, vystupování vůči sousedovi, ostatním atd.)

3.3 Metoda šetření a sběr dat

Metodu, kterou jsem při sběru dat použil byla kvalitativní metoda prováděná pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Měl jsem připravené tři verze scénáře pro každou zkoumanou skupinu obyvatel na základě typu bydlení. Polostrukturovaný rozhovor mi přišel jako nejideálnější možnost provedení výzkumu, jelikož místní obyvatele velmi dobře znám, během rozhovoru ke mně byli velmi vstřícní, otevření a zároveň jsme si mohli promluvit nad rámec výzkumu a tím si navzájem upevnit náš sousedský, popřípadě kladný vztah starousedlíků.

Mými respondenty byli obyvatelé celé obce – muži a ženy, které jsem rozdělil na tři skupiny na základě jejich délky života v obci: starousedlíky, novousedlíky a chalupáře. Jako starousedlíka jsem identifikoval člověka, co se buď v obci narodil a žil tam celý život, nebo se tam přistěhoval a z mého pohledu se mu podařilo se asimilovat s původními obyvateli obce. Jako novousedlíky jsem identifikoval obyvatele obce, kteří se přistěhovali do obce v posledních pěti letech. Chalupář je člověk, co dojíždí několikrát do měsíce do obce na svou chalupu. Z hlediska skupiny definované věkem jsem obyvatelstvo rozdělil do dvou – obyvatelé produktivního věku (18–60 let) a generace starších (61 let +). S vybranými respondenty jsem poté vedl polostrukturované rozhovory, kdy většina trvaly v průměru 25 minut, ale

někteří respondenti dovedli téma řešit hodinu i více. S respondenty jsem se primárně bavil o samotě, zároveň jsem však zvolil metodu skupinového rozhovoru, kdy se povětšinou páry mohly ve výpovědi doplňovat, popřípadě mohly nad otázkami diskutovat a tím ze široka pojmut danou problematiku.

Dalším typem sběru informací bylo pozorování. Jelikož v obci sám bydlím, dovolím si říct, že mám přehled o dění v obci a s obyvateli mám velmi pozitivní vztahy, tudíž jsem měl ihned představu o tom, kdo jak prostorově pojímá sousedství a koho konkrétně pokládá za souseda.

3.4 Místo výzkumu

Místem výzkumu se stala vesnice Stará Voda v Královéhradeckém kraji, rozkládající se přibližně 25 km západně od Hradce Králové a 27 km severozápadně od Pardubic. Nejbližším větším centrem je město Chlumeck nad Cidlinou vzdálené 5 km západně od místa výzkumu a Nový Bydžov vzdálený 10 km severozápadně. V současné době žije v obci 133 obyvatel. Obec se zčásti rozprostírá na mírně vyvýšené rovině, což rozděluje obec na „Z pod kopce“ a „Na kopci“. Na kopci se nachází dvě ulice – jedna samostatná ulice, mezi obyvateli též známá jako „Čuraje“ a ulice vedoucí k hlavní silnici Praha – Hradec Králové. Vesnici na hranici území protíná železniční dráha ve směru Praha – Hradec Králové, která způsobuje právě části obyvatel Čuraje problémy s hlukem. Obecnímu prostoru dominuje gotický cihlový kostel sv. Václava z druhé poloviny 14. století, který byl před několika lety zrestaurován. Druhou, v okolí raritní stavbou, je dřevěná zvonice z 16. století. Významným místem je i studánka, která se nachází v háji známém jako Boží muka, která se stala symbolem obce. Studánka je vyobrazena i na obecním znaku, který byl odhalen v roce 2016. S touto studánkou se váže i legenda o původu názvu Stará Voda. Legenda pojednává o svatém Václavu, který se v horkém letním dnu během honu i se svou družinou ztratil v krajině a měl žízeň. Jeho poslové nemohli najít žádný zdroj vody, proto se sám vydal hledat. Cestou v lese narazil na studánku, napil se z ní a prohlásil: „Pijte s chutí! Z vody sice nikdo nepil, neboť není k ní přístup, je *stará, ale dobrá*.“ Z vlastního pozorování jsem zjistil, že všichni obyvatelé buď tuto legendu znají, nebo mají přibližné ponětí o její existenci.

3.5 Výpovědi respondentů

Celkem se mi povedlo získat data od 13 obyvatel obce. Z tohoto vzorku se ukázalo 11 respondentů jako vhodných k zařazení do průzkumu. Z důvodu ochrany osobních údajů jsem pozměnil jména respondentů a všech jmen vyskytujících se v jejich výpovědích.

Tabulka 1: Údaje o respondentech

Jméno respondenta	Pohlaví	Věk	Typ obyvatele	Vzdělání
Milan	muž	71	starousedlík	základní
Josef	muž	68	novousedlík	vysokoškolské
Eva	žena	67	novousedlík	střední s maturitou
Jan	muž	64	chalupář	vysokoškolské
Jana	žena	61	chalupář	střední s maturitou
Lukáš	muž	60	starousedlík	střední s maturitou
Lenka	žena	58	starousedlík	střední s maturitou
David	muž	58	chalupář	vysokoškolské
Michal	muž	48	starousedlík	střední s maturitou
Tomáš	muž	23	starousedlík	střední s maturitou
Tereza	žena	21	starousedlík	střední s maturitou

(zdroj: vlastní)

Milan – starousedlík

Milan (71 let) patří mezi nejstarší obyvatele obce a bydlí ve spodní části obce. Je členem generace významného statkářského rodu a v obci tráví celý svůj život. Lidé v obci ho pokládají za váženého člověka, ke kterému si chodí pro rady.

Je rovněž jediným košíkářem v obci, která mu pro uchování tohoto řemesla v blízkosti bydliště vysadila vrbový háj.

Milan vnímá jako vztah mezi dvěma lidmi, kteří se znají a komunikují spolu. Je to však podmíněno bezprostředním souseděním dvou pozemků. Dodal však, že za sousedy pokládá i rodinu, která bydlí vedle jeho přímých sousedů. Za souseda pokládá rodinu A., která sice bydlí prostorově vedle něj, ale rozděluje je koryto zásobující vodou hasičskou nádrž. Za konkrétní sousedy pokládá Milan krom výše zmíněných i rodinu Š., kteří jsou chalupáři, rodinu B., kteří sousedí s jeho zahradou a rodina V. bydlící opodál. Lidé, kteří žijí naproti němu v přilehlé ulici (Milan bydlí u křižovatky) za sousedy už nepokládá. Se sousedy se Milan vídá často, hlavně v létě a nejčastěji o víkendu během prací na zahradě, kdy se se sousedy pouští do konverzace přes plot. V zimě se se sousedy vnímá o poznání méně, nejčastěji však v hospodě. Ohledně sousedských sporů si Milan myslí, že žádné sousedské spory nikdy neměl a teď nemá. Zároveň může své sousedy pokládat za přátele, se kterými si čas od času dá skleničku alkoholu na utužení přátelství, což pokládá za důležitý sousedský rituál.

„Když se potkám, tak si dáme štamprle.“

Svým sousedům Milan věří, v případě potřeby mu sousedé pomůžou a věří, že by mu kdykoliv a s čímkoliv pomohli. Zároveň by on neotálel a sousedovi pomohl se vším, co by potřeboval.

Ideálního souseda vnímá Milan člověka, který by se vůči němu měl chovat slušně, protože on sám sebe pokládá za slušného člověka. Zároveň tvrdí, že pokud by se vůči němu soused choval určitým způsobem, Milan by vůči němu vystupoval stejnou měrou, avšak podle něj je slušnost mezi sousedy základním pilířem dobrého sousedského vztahu. Za důležité rovněž pokládá vzájemnou pomoc. Za příklad uvádí případné spadané tašky ze stodoly, kdy se sejdou a tašky společně seberou, nebo když soused zapomene zavřít dveře, tak mu je zavře, aby se předešlo případnému vloupání. Kamarádství je rovněž podmínkou vedoucí k ideálnímu sousedství, kdy se sousedé potkají u plotu, vzájemně si navštěvují pozemky a komunikují spolu. Tolerance mezi sousedy je rovněž důležitý pilíř sousedství. Na druhou stranu však uvádí staré rčení, že souseda si člověk nevybere, nikdo nikdy neví, kdo přesně se vedle něj přistěhuje a jaký ten člověk bude. Na charakteru tohoto

člověka rovněž záleží – s konfliktním sousedem jsou problémy a nikdo ho podle jeho slov za souseda nechce pokládat, nekonfliktní člověk je naopak důvěřivý a Milan by byl schopen se na něj obrátit, kdyby něco potřeboval.

V otázce novousedlíků v obci je Milanovi jedno, jestli se sem budou stěhovat nebo nebudou, protože to nikdo neovlivní. Nově přistěhovaný člověk by měl však vůči němu a ostatním obyvatelům obce měl chovat slušně, měl by se jít představit, nejlépe na veřejnou schůzi zastupitelů (což je v obci tradice, kdy je nově přihlášený člověk či člověk, co staví dům na území obce, je zastupitelstvem pozván, aby se místním představil a ti měli ponětí o tom, kdo to je a kde bydlí), aby věděl, o koho jde a mohli si u něm udělat obrázek. V otázce asimilace se ostatními obyvateli uvádí, že je čistě na něm, jestli se chce v obecním dění participovat, či nikoliv.

„Hele přistěhuje se a je v jeho vlastním zájmu, jestli chce do tý vesnice zapadnout, jestli tady chce žít, jestli se chce s nima bavit, tak se baví, jestli ne, no tak se nebaví, no a co že jo...“

Důležitou roli v podobě sousedství a vztahů v obci vidí obecní úřad, který pořádá různé kulturní akce a brigády, kdy se lidé sejdou, kteří se jinak scházejí minimálně a společně mezi sebou komunikovat. To samé by měl dělat i novousedlík, který by se chtěl angažovat v obecním dění, který se takto dostane mezi lidmi a spřátelení bude mnohem méně náročné.

Milan si nedokáže představit žít na jiném místě, protože se v obci narodil, žije tu celý život a má k obci velký citový vztah. S odchodem by se navíc těžko smířil, pro mladé je to podle něj lehčí, ale on jako senior by s tím měl velké problémy.

„Takhle ti řeknu jo? Starej člověk se špatně přesazuje... jako těžko bych si někde zvykal, jinak si zvykáš, když ti je tahle třicet, pětatřicet, čtyřicet nebo tak, i to už je dost těch čtyřicet, ale něco jinýho, když mně je tahle sedmdesát jo?“

Josef – novousedlík

Josef (68 let) působí jako psycholog a do obce se přestěhoval společně s manželkou na podzim roku 2014, kdy koupil dům s přílehlou zahradou na konci obce, který kompletně zrenovoval. Stará Voda byla jednou z mnoha potenciálních

obcí, do které se chtěli přestěhovat. Hlavní podmínkou byla vzdálenost od Hradce Králové (odkud pocházejí) a Prahy kvůli vnoučatům. Další podmínkou byl pozemek pro pěstování rostlin. Nakonec si vybrali Starou Vodu díky své výhodné pozici k centrům, ideální nadmořské výšce a klidné lokalitě. Ve svém předchozím bydlišti, kde bydleli přes 40 let poznali za tu dobu mnoho lidí, navodili mnoho kontaktů a vztahů, kde některé vztahy vedly k tomu, že se přetransformovaly ve vztahy špatné, což vedlo k frustraci.

Obec a přilehlá lokalita na Josefa působí i přes relativně krátkou dobu pobytu klidným dojmem. Josef se postupně seznámil se starostou a místostarostou a postupným navštěvováním akcí pořádaných obcí. Měl rovněž v plánu si od starosty obstarat schéma obce a zjistil, jak se kdo jmenuje, kde bydlí a tím je poznal, ale kvůli dokončovacím pracím na domu na to neměl čas.

Sousedství Josef vnímá jako shluk domů na jednom místě, kde žijí lidé a určitým způsobem mezi sebou provádí interakce. Soused je člověk, který bydlí vedle něj a znají se. Za konkrétní sousedy Josef uvedl lidi bydlící v bezprostředním sousedství, tj. rodinu B., rodinu Š., rodinu D. a dále pár lidí, se kterými se v létě vídá v hospodě. Přátelství se sousedy vidí Josef jinak. Přátelství rozlišuje na několik typů: formální, hluboké, mělké, skutečné, předstírané. Přátelství mezi sousedy probíhá podle Josefa v bezprostředním sousedství.

„Takže to jsou jistě se sousedkama bezprostředníma... přátelé. Když potřebuje (manželka pozn. aut.) třeba mašinku na vypeckování třešní a višní, tak tam před hospodou, jak se sedí v létě, tak se zmínila a některý ženský ze sousedství se nabídly, že jí půjčej nějakou tu svoji mašinu.“

Sousedské spory Josef za dobu pobytu v obci neměl až na jeden incident se svým psem a návštěvníci místního kadeřnictví. Za spor by to však nepovažoval, protože návštěvnice podle něj nejspíše nepocházela z místní obce. Naopak lidé jim v mnohém pomohli. Přednostně jmenoval starostu, který jim pomohl v počáteční fázi usídlování.

V otázce své participace Josef uvedl, že při stěhování se šel společně s manželkou představit ostatním obyvatelům obce na zastupitelskou schůzi. Dále se intenzivně participuje na kulturních událostech obce – pálení čarodějnic, stavění máje, rozsvěcení vánočního stromu na návsi a v létě pravidelně navštěvuje místní

hospodu. Josef měl dokonce v zájmu tu iniciativu, že by pro malé děti uspořádal hudební koncert, ale kvůli domnělému nezájmu ze strany dětí tuto akci odsunul na dobu neurčitou. Podle Josefa je obec přijala vřele a obyvatelé jsou na ně milí a usmívají se, když manžele vidí.

„Já jsem deformovanej svojí profesí, kdy vím, že ty povahy, ty fasády skrejvaj často věci, kterejm by člověk těžko uvěřil. Takže ta formální společenská je bezvadná, lidi se na nás usmívaj a někdy se i tváří že nás rádi viděj a nebo že nás maj rádi.“

Eva – novousedlík

Eva (67 let) se ve Staré Vodě narodila, ale posledních 40 let žila v Hradci Králové. Po smrti matky se před dvěma lety nastěhovala společně s manželem do domu, který ji po mamince zůstal. Tento dům s přilehlým hospodářským stavením v posledních deseti dvaceti letech revitalizovali. I když bychom ji mohli označit za starousedlíka, protože do obce pravidelně dojížděla, sama sebe přesto označila jako novousedlíka vzhledem k dlouhé odluce od obce a životu v Hradci Králové.

Sousedství Eva vnímá jako dobré vztahy, které převládají v bezprostředním sousedství mezi sousedícími domy a rozšířeném sousedství vidí dobré vztahy mezi lidmi bydlící v jedné ulici. Během pobytu ve městě vnímala sousedství pouze jako sousední byty. Dobré sousedské vztahy tam nebylo možno navázat, protože většina sousedů byli mladí lidé s dětmi a podle ní byl problém ve velké věkové mezeře. Za konkrétní sousedy v obci pokládá Eva rodinu P., rodinu V., kteří bydlí ob dům, protože dům mezi nimi je v současné době neobýván a rodinu T. Se svými sousedy se stýká, pokládá je za přátele a byla by schopná se na ně obrátit v případě nouze. V případě rodiny H., kteří bydlí vedle, by se na ně v případě potřeby neobrátila. Tuto rodinu Eva nevnímá jako sousedy z důvodu absence komunikace a nezájmu z jeho strany. Tato situace trvala deset let. Dnes spolu přichází do kontaktu, ale za souseda jej přesto nepokládá. S rodinou P. naopak vychází s manželem velice dobře. I přes krátkou dobu, kdy v obci natrvalo Eva žije a fakt, že pan P. (který se šel sám Evě představit) se do obce přistěhovali nedávno, mají spolu dobré sousedské vztahy a důvěřuje jim. Pana P. proto považuje za ideálního souseda, na kterého se nebojí obrátit a ví, že jí pomůže.

„Pomáháme si. Když my něco potřebujem on pomůže, když on něco potřebuje, my pomůžeme.“

Ideálního souseda vidí Eva mimo jiné jako člověka, který by se měl chovat slušně, byl komunikativní a ohleduplný. Soused by měl být milý a v případě navázání dobrého vztahu i ochotný pomoci.

Sousedský spor se sousedy Eva měla. Výše zmíněny sousední dům, který je teď prázdný dříve využívali majitelé k víkendovému obýváním. S nimi tam byli i psi, kteří přes plot doráželi na Evu a její rodinu a majitelé nebyli schopni je usměrnit a eskalovalo to napadením vnučky jedním ze psů.

„Když tady u nás byla, on mě řekl, že to je štěně, že si chce hrát, pes na ní stál, jsem si myslela, že jí zakousne, to bylo nějaký bojový plemeno...“

V současné době však žádným sousedským sporem neprochází a se všemi lidmi v ulici vychází podle jejich slov velmi dobře. Pro Evu je rovněž důležité mít souseda. Má ráda společnost a cítila by se nešťastná, kdyby vedle sebe neměla lidi, se kterými by nemohla komunikovat, popřípadě se na ně obrátit.

Sice sama sebe pokládá za novousedlíka, ale vzhledem k celoživotnímu dojíždění do obce by příchod novousedlíků vítala. Negativně vidí malý počet obyvatel Staré Vody. V obci ji mrzí několik domů, které jsou prázdné, málo dětí, a zároveň ji mrzí přístup lidí, kteří tu sice bydlí, ale stále jsou nahlášeni v místě svého minulého bydliště. Nově přistěhovalý člověk do sousedství by měl podle Evy projevit jako první iniciativu a jít se seznámit, chápe to jako projev slušnosti a začátku pozitivního vztahu. Zároveň by se měl v začátcích chovat ohleduplně a nedělat naschvály.

Aby novousedlík zapadl do obecní komunity, měl by se nejprve jít představit na veřejnou schůzi, aby o něm měli ponětí, kdo je a kde bydlí. Dále by se měli participovat na veřejném životě, tj. chodit na brigády pořádané buď obcí či dobrovolnými spolky a navštěvovat kulturní akce, sednout si na chvíli do parku a obecně o sobě dát lidem najevo svou přítomností a vřelým chováním vůči ostatním.

Obec vnímá jako tiché poklidné místo, kde se všichni znají a mají dobré přátelské vztahy. Líbí se jí tu dostatek vrstevníků jejího věku. Líbí se jí místo bydliště (dům, zahrada), ale hlavně přístup lidí, kteří jsou k ní milí a přátelští.

Údržba obce podle ní taky zaostává. Sice se v posledních letech výrazně revitalizovala zeleň, ale málo lidí se o ni stará. Jmenovala například plevel v chodnících před jednotlivými domy, což by si měl udržovat každý v délce svého plotu.

Jana a Jan – chalupáři

Jana (61 let) a Jan (64 let) bydlí v Jičíně, kde pracují v místní nemocnici. Jana pochází z významného obecního rodu, proto si manželé vedle jejího rodinného domu v sousedství opravili hospodářské stavení ve spodní části obce, které využívají ve volném času jako chalupu, kam se uchylují na víkend.

Na podobě sousedství se oba respondenti shodují. Za sousedství pokládají žití společenství či rodin vedle sebe, tedy sousední dům, popřípadě ulici. Tyto skupiny jsou mezi sebou odděleny různými stupni „plotů“, kdy „plot“ tvořící sousedství dvou žijících lidí mezi sebou by měl být volnější. Sousedství by tedy mělo mít své hranice (vzorce chování a jednání mezi sousedy), které se ale ne vždy dodržují, což může způsobit různé problémy. Sousedství je rovněž podmíněno komunikací, které má rovněž své hranice. Pár tedy vnímá souseda jako člověka, který bydlí vedle nich a sdílí s nimi společnou hranici pozemku. Takto vnímají sousedství jak na vesnici, tak ve městě. Za konkrétní sousedy pokládají rodinu V. (i když ti jsou spíše pokládání jako příbuzní), rodinu B. a rodinu S. Se sousedy se vídají pouze o víkendu, kdy navštěvují chalupu. S intenzitou vídání to dle jejich slov „nepřehání“, ale na druhou stranu se setkání nevyhýbají. Na druhou stranu pár zná důvěrněji sousedy ve Staré Vodě než v Jičíně, kde hodně pracují a nemají tam tolik rozvětvenou sousedskou síť oproti obci. Zároveň je jejich sousedství v Jičíně limitováno sousedstvím s domem, který byl určen k pronájmu a docházelo zde k cirkulaci nájemníků a tendencí ostatních sousedů postavit mezi sebou velký plot, který zabraňoval jakékoliv interakci mezi pozemky. S lidmi bydlící vedle se manželé maximálně pozdraví před pozemkem, popřípadě u branky a prohodí pár slov. Za regulérní sousedy je tedy nepokládají.

„Taky v zásadě, když přijdete v sedm, nebo oni dejme tomu v šest domů, tak už pak jako maximálně křiknete přes plot, ale tam to nevnímáme ty lidi vedle nás, jako sousedy, to určitě ne.“

„Tadyhle pan starej B., žejo, toho vidím každej víkend a prohodíme spolu. A furt sousede, jako na sebe řveme sousede a on jak tam polničíme brambory, a tak že hodně, to je taky soused.“

Svým sousedům pár důvěřuje, i přes omezený styk pouze o víkendu a věří, že by jim sousede pomohli v případě potřeby, a naopak by i oni pomohli, pokud by byli požádáni. Sousedské spory nikdy žádné neměli, se svými sousedy vychází velmi dobře.

„Já zas křiknu na P., že by mohl nahodit tadyhle zed', a tak že jo.“

V otázce ideálního souseda by se takový soused měl chovat přirozeně, nepřetvařovat se. Dále by na souseda reagovali tak, jak by on reagoval na ně. Manželka poté doplnila, že takovýto přístup nemuseli nikdy použít, jak v místě svého bydliště, tak tady. Soused by měl být tolerantní, ochotný komunikovat, být na něj být spoleh a mít s ním dobrý vztahy. Manželé si dále nedovedou představit žít o samotě, souseda ke svému životu potřebují.

„Je to smutný, tam. A já si teda myslím, že je dobrý mít sousedy a jako mít s nima dobrý vtahy, protože člověk nikdy neví, co se kdy, kde děje.“

Otázku soužití pojali manželé s humorem. Dle jejich slov je obec přijala napůl, manželka se zde narodila a manželovi sousede se stali jeho pacienti. Manželka obec defacto neopustila a společně s manželem se sem vrací na víkend na chalupu, popřípadě do ordinace ve vedlejší vesnici. Vesnická komunita je dle jejich slov přijala a manželům se povedlo asimilovat. Oba navštěvují kulturní akce pořádanou obcí a hospodu, Jan je navíc členem rybářského spolku a pravidelně se participuje na brigádách obecních a pořádaných rybářským, popřípadě hasičským spolkem.

Prostředí obce se jim líbí. Je to dáno krajinou, klidným umístěním od hlavní silnice, ale i dobrými sousedskými i obecními vztahy. Zároveň mají v obci mnoho přátel a své sousedy zároveň pokládají za přátele.

Na úplné přestěhování do obce manžele zatím nepřemýšlí, momentálně to v plánu nemají, protože jsou vázáni prací v Jičíně.

Lenka a Lukáš – starousedlíci

Lenka (58 let) a Lukáš (60 let) původně pochází z Hradce Králové. V roce 1999 v obci koupili chalupu s hospodářským stavením, kterou přestavěli v rodinný bungalov. Původně měli v plánu chalupu využívat pouze k rekreaci a na víkendové obývání, ale z důvodu špatného stavu chalupy ji zbourali a postavili zde rodinný dům, do kterého se v roce 2002 přestěhovali.

Za sousedství pokládají důraz na přátelské vztahy a ochotu pomoci, nikoli přímé sousedění domů či pozemků. Z hlediska prostoru tedy pokládají za sousedství celou obec, takže je pro ně sousedem jak člověk žijící vedle nich, tak člověk žijící na odlehlém konci vesnice. Tento sousedský vztah je však z jejich hlediska podmíněn několika faktory. Za souseda pokládají člověka, se kterým se znají, mohou se na něj spolehnout, ale hlavní důraz kladou na vzájemnou pomoc. Zdůraznili však, že jejich vnímaná podoba sousedství je způsobená malou územní rozlohou a malým počtem obyvatel obce, u větší obce by jejich slov označení sousedem každého člověka ztrácelo na významu. Sousedství manželé tedy vnímají jako dva prostory – bezprostřední a rozšířené. Rozšířeným susedstvím rozumíme výše zmíněnou celou obec, bezprostředním rodiny žijící v nejbližší blízkosti. Jmenovitě se jedná o rodinu M., rodinu J., rodinu N., rodinu O. a panelový dům o šesti jednotkách. S těmito sousedy se pár vidá nejčastěji během prací na zahradě, popřípadě se navzájem navštěvují. K setkání s ostatními sousedy využívají místní hospodu. Za přátele však pokládají pouze N., protože s těmi se pár vidá nejčastěji a navzájem si pomáhají. Lukáš za svého nejlepšího přítele označil právě pana N. Sousedovi O. hodně Lukáš pomáhal s rekonstrukcí domu, vidají se často, ale za přátele se jej zdráhal označit.

Pár se shoduje i v otázce důvěry mezi sousedy. Je pozitivní ji mezi sebou mít, není však podmínkou. Záleží hlavně na tom, jaké osobnosti soused je. Důležité je souseda znát a vědět, jaké má názory a co od něj očekávat.

„A když potřebuje pomoc, tak já na oplátku mu taky pomůžu. Nejsem přeci blbec, abych... jenom po někom něco chtěl, ten se na mě příště může vykašlat vid’.“ (Lukáš pozn. aut.)

„A ta důvěra, to je taková... víš, máš různé názory a znáš už některý ty charaktery těch lidí, takže na někoho se můžeš víc spolehnout, na někoho míň...“ (Lenka pozn. aut.)

Pár nikdy neměl se sousedy žádné spory. V poslední době se však stane, že se na jejich pozemek skrze plot dostane pes od O. Vzhledem k dobrým sousedským vztahům to však Lukáš nepokládá za spor ohrožující jejich soužití.

V otázce ideálního souseda se pár shodl na tom, že takový soused by měl být v první řadě nekonfliktní, protože za takové sousedy se oni sami považují. Dále by měl takový soused být vůči nim slušný, tolerantní, měl by mezi nimi existovat respekt, a hlavně být komunikativní, otevřený (neměl by se stranit či izolovat) a náklonný v případě potřeby.

Případné nové obyvatele tady sami jakožto bývalí novousedlíci vítají. Obec podle nich potřebuje nějaký populační boom, protože stárne. Novousedlík by vůči nim měl vystupovat slušně, tolerantně a měl by být otevřený sousedské náklonnosti a potenciálnímu dobrému vztahu. Na druhou stranu záleží na novousedlíkovi, jak bude vůči ostatním vystupovat. Za důležité společně pokládají to, že s novousedlíkem sousedem je hlavní možnost se bezkonfliktně, nejlépe vřele domluvit. Naopak by se takový člověk neměl předvádět, popřípadě být extravagantní nad rámec životního způsobu venkovského života.

„Vždycky se člověk musí s tím druhým domluvit, od toho je komunikace.“

Aby se stal nově přistěhovaný člověk členem vesnické komunity, je potřeba být hlavně vidět. Sami si prošli procesem asimilace se starousedlíky a podle nich je obyvatelstvo přijalo, lidé o nich vědí a pár naopak ví o občanech. Důležité je, aby se novousedlík zapojil do aktivit obce, tj. účast na obecních brigádách, účast na kulturních akcích pořádaných obcí či dobrovolnými spolky, popřípadě angažovanost v dobrovolném spolku. Musí se s lidmi vřele bavit a obyvatelé začnou o dotyčném mít ponětí, kde bydlí apod.

Obec na ně působí klidným dojmem a vřelými přátelskými vztahy mezi obyvateli. Za středobod vesnice považují hospodu, kde se mohou sejít s ostatními obyvateli vesnice a komunikovat s lidmi, se kterými se dlouho neviděli. V poslední době však komunikační a potkávají funkce hospody ustoupila, protože v současné době prochází rekonstrukcí, což pár nelibě nese, protože si nemají kam s přáteli sednout. Z hlediska estetické stránky pár vyzdvihl starostu, který se o obec stará ukázkovým příkladem: revitalizuje zeleň, opravuje obecní majetek a zastupitelstvo

udržuje inovativní chod obce. Obec je díky svému klidu ideální i pro rodinné sešlosti, kdy se sjede širší rodina a neruší je všudypřítomný hluk města

David – chalupář

David (58 let) je vystudovaný inženýr, pochází z Prahy, kde má stálou práci. Svou chalupu má ve spodní části obce, kterou si pořídil v roce 1995, kdy zrenovoval staré hospodářské stavení a přestavěl jej v chalupu. Starou Vodu si vybral díky svému vhodnému umístění od hlavní silnice, relativní blízkosti do Prahy, kde cesta do hlavního města trvá díky nově postavené dálnici D11 cca hodinu jízdy.

David byl schopen porovnat sousedství tady a na vesnici. V Praze, kde bydlí v panelovém domu o 17 vchodech pokládá za sousedství jeden vchod do panelového domu. Za souseda považuje pouze obyvatele jednoho vchodu, tj. lidi co využívají stejný výtah, obyvatelé ve vedlejším vchodu už pro něj nejsou sousedé. Jako souseda obecně považuje člověka, kterého zná, vídá se s ním a mají mezi sebou vřelé vztahy. Je tedy jasné, že sousedství v Praze vnímá mnohem méně intenzivně než ve Staré Vodě.

„Soused to je v rámci vchodu u paneláku. Panelák je velkej, dlouhej. Ten panelák má sedmnáct vchodů.“

„Ten, co bydlí v tom stejném vchodě na stejném výtahu. Ten je pro mě soused.“

Se sousedy v Praze se téměř nestýká, své bydliště využívá pouze k přespaní, jelikož je velmi zaneprázdněn prací a není tedy prostor na nějaké setkání či prohlubování sousedských vztahů.

„Z práce do práce, přespat. Tam prostě... díky tomu že žiju na kraji města. Tak já netoužím po žádném centru, netoužím po nějaký kultuře. Tady to je jako lepší. Tady si můžeš zajít do hospody, pokud funguje a pohovořit se sousedem, nebo jít na tu brigádu. To v Praze není.“

Sousedství ve Staré Vodě vnímá jako celou vesnici vzhledem k její malé rozloze a vzájemné známosti obyvatel. Za sousedy označil všechny, co bydlí vedle něj, se kterými se zná velmi dobře, i když je vídá pouze jednou za týden o víkendu,

co přijede udržovat chalupu, i obyvatelé co žijí mimo jeho přímé sousedství, tj. v jiné části obce. Na otázku, s kým se nejvíce baví, odpověděl takto:

„Jenom s Jardou, nebo s Láďou co bydlí pod hřbitovem, s Milanem pekařem, s Mirkem z bytovky, s Lud'kem policajtem, to je pět nebo šest, támhle naproti se sousedama. Tady to pro mě žije víc než v tom paneláku.“

Své sousedy pokládá za přátele, kterým důvěřuje a dokázal by se na ně obrátit v případě nouze, popřípadě by pomohl on jim, kdyby byl požádán o pomoc jakéhokoli typu. Pro Davida je rovněž důležité mít souseda, ať v Praze, nebo ve Staré Vodě, nedokázal by si představit žít někde odděleně od všeho dění.

V otázce existence nějakých sousedských sporů uvedl, že nikdy neměl s nikým žádný problém, vždy vystupoval vůči obyvatelům obce ohleduplně. Na druhou stranu mi David prozradil, že za 23 let, co tu bydlí, má pocit, že ho lidé nepřijali. Důvodem může být to, že pochází z Prahy čili vnímání pražského stereotypu ze strany obyvatel obce, a fakt, že do renovace chalupy investoval více jak 3 miliony korun a každých pět let má nové auto. Za toto vnímání ze strany obyvatel může nejspíše i závist.

„Nepřijali mě. Každých pět let mám jiný auto a že jsem z tý Prahy.“

O přijetí ze strany obyvatel obce nemá zájem. Byl by rád, kdyby ho někteří přijali, u některých obyvatel, které nejmenoval, mu je to jedno. Hlavní pro něj je, že ho přijali jeho sousedé – přátelé. Na otázku ohledně začlenění do komunity mi odpověděl, že se necítí být členem této komunity, i když se participuje na veřejných akcích pořádané zastupitelstvem obce či dobrovolnými spolky, tj. veřejně prospěšné práce (brigády) a kulturní akce (pálení čarodějnice, stavění máje, rozsvěcení vánočního stromu na návsi). David rovněž ve volném čase navštěvuje s přáteli z řad obyvatel obce místní hospodu, která slouží jako středobod vesnice, kde je možné se sejít s ostatními a komunikovat, popřípadě se dozvědět nové věci, které se v týdnu v jeho nepřítomnosti odehrály.

Jako ideálního souseda David vnímá člověka, který se chová ke svému sousedu jako rovný k rovnému, je čestný, poctivý, dá se na něj v případě potřeby spolehnout a je pravdomluvný.

V otázce případného přestěhování se sem mi David odpověděl, že by se sem rád přestěhoval, až společně s manželkou dosáhnout důchodového věku čili přestěhování vidí v rámci 5 až 10 let. Těší se na klid, který je v Praze takřka nemožný.

Michal – starousedlík

Michal (48 let) pracuje jako mistr v kovoobráběcí firmě. Do obce přistěhoval společně s manželkou ve 20 letech do hospodářského stavení na návsi po jeho prarodičích. Dnes jako starosta vykonává své již 4 volební období a je důležitým prostředníkem mezi obcí a jejími obyvateli. Obec převzal v kulturně i přírodně stagnujícím stavu a postupem času obec zveleboval. Z hlediska typologie starosty, kterou sestavili *Josef Bernard a kolektiv* [2011: 89] lze Michala považovat za starostu vizionáře, tj. starostu, který je strategickým vůdcem a který klade důraz na zapojování obyvatel do chodu samosprávy. Můžeme tedy říci, že za dobu jeho setrvávání v čele zastupitelstva obec zažívá renesanci.

V pojetí sousedství se u Michala se střetávají dva pohledy – z pohledu starosty (objektivní) a z pohledu obyvatele obce (subjektivní). Jako starosta vnímá sousedství jako celou obec, kde spolu žijí v poklidu pospolu lidé, kteří se vzájemně znají a v klidu spolu vycházejí. Subjektivně vnímá sousedství především jako dobrý vztah založený na spolupráci a vzájemné vstřícnosti. Takto by měl podle něj každý sousedský vztah začínat. Z hlediska prostoru vnímá sousedství jako bezprostřední, tj. domy sousedící s jeho pozemkem.

„Naprotej výbornej vztah v tom, že by si ty dva lidi měli vyhovět. To znamená (...) 'já tobě – ty mně'.“

Takové sousedy je potom schopný pokládat za přitele a je dle jeho slov stoprocentně mu s čímkoliv pomoci. Další věcí, které má každé sousedství obsahovat je vzájemná komunikace. V případě výskytu nějakého sporu by se okamžitě a bez emocí řešit, tedy vše si na rovinu říct a nepřetvařovat se. Velikou chybu Michal vnímá v tom, že takovéto spory se neřeší ihned se sousedem, ale se sousedem jiným, popřípadě někým jiným z obce, čímž vznikají různé pomluvy, které vedou ke zhoršenému vnímání daného souseda celou obcí.

„Sousedství je taková tichá pošta. Ty řekneš, že M. tam dělá do půlnoci, jenže maličko to někdo pootočí a řekne 'randál to se nedá poslouchat, nemůžu spát'. No a to je první předpoklad k tomu, že ti někdo nasadí psí hlavu.“

V otázce uvědomění sousedů Michal pronesl, že souseda si nikdo nevybíral. Sám osobně za souseda pokládá pana P., se kterým si v minulosti pomáhali a Michal se na něj často obracel. V bezprostřední blízkosti žije i rodina J., tu ale Michal za sousedy nepokládá, protože mezi nimi žádný kladný sousedský vztah nebyl. V minulosti se spolu nebavili, maximálně se pozdravili a dnes se spolu dle Michalových slov „uctivě ctí“. Vedle žije sestra, kterou za sousedku pokládat nemůže, protože jsou rodina. Rodina V. rovněž patří do Michalova sousedství. S panem V., kterého pokládá za opravdového dobrého souseda, si vzájemně již dlouhá léta pomáhají.

„Já jsem přes železo, on je přes dřevo, jezdí na teře, nevrčí mu tera. 'Pepčo přivez teru, já se ti na to podívám'. Potřeboval jsem (...) do trámu vyříznout: 'Michale přines to' a už si ani neříkáme, co si budeme dlužný, protože už prostě víme, že si dvacet roků pomáháme. Tohle já upřednostňuju nadevše.“

Problémem, který degraduje sousedství, je podle Michala kolikrát velký věkový rozdíl mezi sousedy. Mladí a staří lidé mají rozdílný životní způsob a jiné názory na svět, což může vést k omezení komunikace, která může skončit vzájemnou nevšímavostí, neideálnímu soužití a vzájemné nevraživostí.

V otázce sousedských sporů Michal řekl, že jeho soužití se sousedy a spoluobčany velice ovlivňuje jeho pozice starosty.

„Hele, pokud jsi v popředí tý obce, často se stává, že někomu šlápneš na kuří oko. To jako bez debat.“

Jeden spor se odehrál kvůli výstavbě nového domu novousedlíka vedle domu spoluobyvatele. Došlo tam k jistým nesrovnalostem ohledně pozemku novousedlíka a starousedlíka. Spor se táhne a eskalovalo to tím, že na Michala přišlo udání od živnostenského úřadu, které dle jeho slov přišlo právě od spoluobyvatele. Podle Michala jsou tyto spory úplně zbytečné, narušují obecní kohezi obyvatel, ale zároveň ví, co si o těchto lidech pak má myslet. Další spor kvůli jeho postavení starosty měl s novousedlíky H., kterým se nelíbilo neustálé sekání obecního

pozemku okolo něj a komentoval to tím, že mu případné kamínky mohou zničit okna. Sporů s tímto obyvatelem obce měl v minulosti více.

„Tak to je takovej člověk, kterýho já přecházím, protože... mi nic neříká. To samý, jak se tam tenkrát zřítíla ta zed'... mu tlačil náš pozemek, teda farní pozemek. Jsem mohl dělat, jakože 'mě to vůbec nezajímá'. Tak jsme tam řešili, že jak bude bagr... tak se to tam odbagrovalo, osázeli jsme svah, osázeli jsme túje, to všechno byla investice v podstatě obce. (...) A dneska jsme došli tak daleko, že mi ani neodpoví, nebo já už ho nezdravím, neodpovídá na pozdrav. Od toho křoviňáku tenkrát. Já ho neřeším. Vidím, že tam je, projdu a jdu si za svým.“

Dále si myslí, že by v obci hodně lidí slavilo nějaký neúspěch v případě nepovedených renovací obce, kterých Michal za svá volební období udělal mnoho. Příklad uvedl na v současné době rekonstruované hospodě, kdy si lidé řeknou, nač opravovat hospodu, která fungovala. Lidé podle Michala nemají perspektivní vidění rozvoje obce v budoucnosti.

Pro Michala je prioritní mít vedle sebe sousedy. Pokládá za velmi příjemné, když si během práce na zahradě může se sousedem popovídat, vzájemně se navštěvovat. Toto vše je ale podmíněno velmi pozitivním vztahem, který Michal považuje za nejdůležitější věc v ideálním soužití. Tím pádem je pro něj ideálním sousedem ten člověk, který je ohleduplný, nakloněný komunikaci, dá se na něj spolehnout a je otevřen vůči Michalovi nějaké spolupráci. S takovým sousedem by si rád Michal tykal, což by upevnilo přátelství a dobrý vztah. Zároveň by chtěl vědět očekávání od souseda, jak by vůči němu měl Michal vystupovat a naopak.

„Moc rád bych si přál, aby to bylo tak, co bych od něj očekával, nebo co on chce očekávat ode mě. To znamená naprostou toleranci a vzájemný pomáhání, to bych očekával od něj.“

Na otázku ohledně podpory sousedství ze strany zastupitelstva Michal podotkl, že pořádají různé kulturní akce jako pálení čarodějnic, rozsvěcení vánočního stromu na návsi, organizují různé brigády na úklid obce a podobně. Pokud jde o nějaký sousedský spor, Michal nechce, aby se o tom mluvilo na zastupitelstvu, protože by si mohlo u dotyčného zastupitelstvo zničit pověst. V případě nově přistěhovaných lidí do obce chce být stoprocentně nápomocna. Michal uvedl problematiku pozemků. Pokud chce někdo nový postavit v obci dům,

jde Michal nebo někdo ze zastupitelů s majitelem pozemku vyjednávat a vystupují jako prostředník mezi majitelem a kupcem. Pokud majitel nechce prodat pozemek, je mu zastupiteli nabídnuta výměna za jiný, obecní pozemek. V případě výměny obec prodá bez jakýchkoliv průtahů pozemek kupci, aby mohl co nejdříve stavět dům. Zastupitelstvo rovněž poskytuje lidem zadarmo zapůjčení zahradní techniky.

V otázce přívalu novousedlíků se Michal staví kladně, vůbec se tomu nebrání. Na druhou stranu však chce, aby se z obce nestal satelit nebo jednodílná zástavba, kde by se lidé nezačlenili mezi starousedlíky a utvořili si vlastní komunitu izolovanou od obce. Tomu předchází tím, že nově přistěhovalé oficiálně přivítá na veřejné zastupitelské schůzi, aby se představili, navázali kontakty mezi starousedlíky, kteří by o nich měli ponětí – věděl kdo jsou a kde bydlí. Proces asimilace novousedlíků je podmíněn hlavně tím, aby byli v obci vidět, tj. že tam jsou a chodí mezi lidi. K tomu mají mnoho příležitostí – návštěvu kulturních akcí, veřejných brigád, ale hlavně hospody, která slouží k neformálnímu kontaktu se starousedlíky. Novousedlík jako soused by měl vůči Michalovi vystupovat tak, že spolu navážou kontakt, začnou si v nejlepším případě tykat a chtěl by se podílet na veřejném životě v obci.

Michal pokládá obec jako místo klidu, kde nikdo nikam nespěchá a všichni se znají. Lidé zde netrpí hluk z dopravy díky výhodnému postavení obce od hlavní silnice, jen na vlakovou trať si lidé museli zvyknout, a i novousedlíkům to již nedělá problém.

Tomáš– starousedlík

Tomášovi je 23 let, bydlí na kraji ulice Čuraje a v obci tráví celý svůj život. V současné době je živnostníkem v oblasti stavebnictví. Sousedství vnímá jako dvě rodiny vedle sebe, které mají mezi sebou jak pozitivní, tak negativní vztahy, a zároveň vztahuje sousedství na celou ulici. V tomto je podle něj vesnické sousedství specifické. Jelikož chvíli žil ve městě, byl schopen porovnat i sousedství městské, kde je sousedem pouze ten, kdo bydlí bezprostředně vedle jeho domu. Sousedem je pro něj zároveň člověk, kterého zná celý život a byl s ním po celý život v kontaktu.

„(...) Ten, kdo bydlí vedle mě je soused. Nějakej, kterýho znám celej život, vod narození...“

V otázce, koho přímo vnímá jako souseda jmenoval rodiny, které bydlí přímo vedle něj, popřípadě naproti přes ulici a svého nejlepšího přítele, co bydlí ve stejné ulici, ale jejich pozemky spolu nesousedí. Sousedské styky komentoval tak, že osobně se stýká s nejlepším přítelem, který je stejně starý. S ostatními sousedy, kteří patří do starší generace, se moc nevidá, popřípadě se s nimi pouze pozdraví. Zároveň je pro něj důležité mít sousedy kolem sebe, protože sousedský vztah v kladné podobě úzce koreluje s ideálním žitím v obci.

„To je s Pavlem no. A to... se staršíma, ty nevidám no, prostě... zdravím je a tím to končí.“

V otázce důvěry k sousedům je Tomáš případné pomoci či ochotě něco půjčit, na druhou stranu si není jistý, zdali by jeho žádosti vyhověli sousedé. Jediný, na koho by se dokázal stoprocentně spolehnout je jeho nejlepší přítel. Ten renovuje starý dům na začátku ulice, se kterým mu Tomáš v mnohém pomohl.

Jako ideálního souseda vidí Tomáš člověka, který je tolerantní, otevřený komunikaci a který by nedělal naschvály. Stručně vzato by měl být dle jeho slov „v pohodě“.

Potenciálním novým obyvatelům obce se Tomáš nebrání, naopak je tady vídá, aby oživily život v obci. Takový novousedlík, který by žil v jeho sousedství by se mu měl nejlépe jít osobně představit. Zároveň by to měl být člověk jak komunikativní a nakloněn sousedské spolupráci napříč celou obcí, tak by se měl snažit participovat v obecním životě, chodit na brigády pořádané obcí či dobrovolnými spolky (stejně jako starousedlíci, aby utužili vesnické vztahy), aby ho lidé znali a věděli kde bydlí. Specifickou formou této participace je návštěva hospody.

Život na vesnici Tomáš vnímá pozitivně. Pocit zakořeněnosti je u něj veliký, jelikož se tu sám narodil a hodlá tu opravit starý rodinný dům, kde by bydlel společně s jeho sestrou, která na stejném pozemku dokončuje stavbu vlastního domu. Život na obci vnímá jako klidný, na život vedle železniční dráhy si zvykl, kterou vnímá jako součást života. V obci má své přátele, se kterými se často vídá a

tráví volný čas. Na druhou stranu by si dokázal představit žít jinde, konkrétně jmenoval Hradec Králové, do Staré Vody by chtěl dojíždět na víkend, kde by si mohl odpočinout, ale rozhodnutí by to bylo složité, protože by se mu to tady špatně opouštělo. Na obci vidí pozitivně dále její umístění mimo hlavní komunikaci, funkční hospodu, kde se mohou sousedé a obyvatelé obce scházet a pozitivní vztahy v obci, kde si lidé nejsou navzájem cizí. Jako negativum v obci vidí scházející multifunkční sportovní hřiště na různé pohybové aktivity typu fotbal, nohejbal, vybíjená atd., které by bylo vhodné umístit na návěs blízko k hospodě. Toto by utužilo vesnické vztahy, donutilo děti k aktivitě a umožnilo by spojení mladší generace s tou starší.

Tereza – starousedlík

Tereza (21 let) žije v ulici Čuraje a v obci bydlí celý svůj život. V současné době doma netráví tolik času, protože studuje bakalářský obor v Pardubicích na chemicko-technické fakultě Univerzity Pardubice, kde bydlí u prarodičů a tráví tam celý týden a domů se vrací pouze na víkend. Byla tedy schopná porovnat sousedství v obci z pohledu starousedlíka a zároveň sousedství v Pardubicích z pohledu člověka, který tam žije pouze přechodně.

Sousedství obecně vnímá jako kladné vztahy a výpomoc mezi dvěma obyvateli bydlící vedle sebe, které mohou sice být i negativní, ale spíše se přiklání k sousedství jako souboru kladných vztahů mezi dvěma lidmi.

„Dobrý vztahy... výpomoc... no pak i ta druhá stránka, takový ty negativní ty... ale jako přímo sousedství si představím, jakože nějaký kladný vztahy s tím druhým člověkem.“

Pokud se bavíme o sousedství jako o prostoru, vnímá jej Tereza jako domy, které jsou pouze v bezprostřední blízkosti, domy v ulici, popřípadě v obci už za sousedství nepokládá. Lidé žijící mimo sousedství pokládá za přátele (kamarádem označila i mě jakožto člověka obývajícím jinou část obce). Osobně tedy vnímá za sousedy ty, kteří bydlí vedle ní a naproti ní (v tomto případě se jedná o tři rodiny, ze kterých jsou dvě rodiny chalupářské).

Souseda pokládá za člověka, na kterého se může v případě nouze obrátit, tedy člověka, kterému může věřit a mít s ním dobré vztahy a věřím mu natolik, že by ho v případě nepřítomnosti požádala o obstarání věcí v okolí domu a se kterými se často vídá.

„Člověk, na kterýho se můžu obrátit, potřebuju pomoc, takže bych chtěla, aby to byl nějaký člověk, kterému můžu věřit, (...) můžu prostě i třeba svěřit nějaký pak úkoly, když tady třeba nejsem nebo takhle.“

Tereza vnímá sousedství stejně v případě jejího přechodného bydliště v Pardubicích. Se sousedy v Pardubicích nemá tolik dobré vztahy, které má ve Staré Vodě. Důvodem je velký generační rozdíl, kdy se Tereza obává, že by si s nimi nerozuměla, a hlavně je nezná tak dlouho jako sousedy ve Staré Vodě. To podle ní vede k tomu, že ona by se na ně sice v případě potřeby dokázala obrátit, oni by si naopak podle ní s žádostí o pomoc neobrátili, protože je mladá a nevěří jí. Naopak sousedi ve Staré Vodě by ji určitě pomohli. Důvěra mezi sousedy je podle Terezy klíčová, avšak přátelství mezi sousedy nemusí být podmínkou, která by tvořila sousedský vztah, avšak v jejím případě by si přála, aby mohli pokládat své budoucí sousedy za přátele.

Tereza nikdy neměla se sousedy či obyvateli obce žádné spory, vždy si se všemi rozuměla. Poklidné soužití vidí v dobrých vztazích a vřelému vystupování, ochotě a přátelství.

„Právě že tady naštěstí ne, ale jak ti říkám, že bych si vždycky přála, aby ten souseď měl... abychom spolu měli dobrý vztahy. Takže tím, že tady naštěstí nebyly ty negativní spory, tak to tady je dobrý.“

Ideálního souseda považuje Tereza za člověka, se kterým by si vzájemně pomáhali a komunikovali spolu. Zároveň by chtěla takového člověka vnímat jako přítele, kterému by důvěřovala a měli spolu ideální sousedský přátelský vztah, což by nebránilo tomu se na něj v případě nouze obrátit a věděla, že souseď by jí určitě pomohl a naopak. Právě pozitivnímu vystupování mezi sousedy klade důležitý význam při formulování sousedského vztahu. Zároveň je pro Terezu důležité patřit do sousedství, popřípadě někoho pokládat za souseda a zároveň přítele; nedovede si představit žít někde o samotě.

V otázce novousedlíků a jejich případné přítomnosti v obci by jí nevadilo, kdyby se do vesnice přistěhoval někdo jiný. Jen je podle ní potřeba, aby si dotyčný ujasnil, co obnáší život na vesnici. Zároveň by bylo vhodné, aby se přišel první představit a aby věděla, o koho jde, což by posléze vedlo k založení kladného sousedského vztahu. Ideální soužití s novousedlíkem vidí krom v představení z jeho strany v komunikaci, toleranci a ohleduplnosti. Pokud by byl člověk naopak bezohledný a netolerantní, Tereza by se vůči němu distancovala a nepokládala ho za souseda, ale pouze za člověka, co bydlí vedle ní. Novousedlík by o sobě měl podle Terezy dát vědět především participací na obecních akcích, jako jsou brigády a kulturní akce. Zároveň by se měl snažit komunikovat s ostatními spoluobčany a neuzavíral se u sebe doma, popřípadě do sebe a projevit zájem o to stát se ideálním sousedem a obyvatelem obce.

V otázce bydlení ve Staré Vodě Tereza zdůraznila, že to tu má velmi ráda, jelikož tu žije od mala a tím, že v současné době tráví většinu svého času v Pardubicích, se sem ráda vrací a odpočine si tu, protože tu zavládá klidná venkovská atmosféra, žádný městský shon. V případě setrvání v obci a případném bydlení tu si Tereza není jistá. I když bere v potaz velice výhodnou pozici obce a její relativní blízkost k velkým městům jako Hradec Králové a Pardubice, záleží podle budoucí práce. Pokud by měla práci v těchto městech, možnost setrvat tady by určitě přišla na mysl.

„Asi jo, ale záleží podle práce. Jak Pardubice, tak Hradec jsou velký města, tak asi tam, ale pokud by byla možnost pracovat poblíž, tak asi jo.“

4 Analýza dat

Na základě výpovědí respondentů bychom měli být nyní schopni zodpovědět si položené výzkumné otázky.

4.1 Jak vnímají jednotlivé sociální skupiny sousedství v malé obci?

Tato otázka se vztahovala na mnou vybrané sociální skupiny vyskytující se v obci, které jsou signifikantní vzhledem k cíli výzkumu.

A. Ženy

Ženy vnímají sousedství jako prostor, ve kterém žijí obklopeni lidmi žijící bezprostředně vedle nich. Odchylku zde zastupuje pouze Lenka, která za sousedství považuje celou obec, protože se všemi obyvateli dle jejích slov utužuje přátelské vztahy, které pokládá za nejdůležitější složku vnímání sousedství. Za toto vnímání může dále setkávání s obyvateli z celé vesnice v počátku jejího pobytu, kdy se začínala asimilovat a každý nový kontakt byl pro ni velmi důležitý. To vše je podmíněno dobrými vztahy, vzájemným vídáním. Za důležitou složku sousedství považují komunikaci se sousedy, protože v případě nedostatku komunikace nemůžou vedle žijícího spoluobčana považovat za souseda. Všechny dotázané ženy potvrdily, že své sousedy považují za přátele a důvěřují jím, což je podmíněno onou intenzivní komunikací.

B. Muži

Muži vnímají prostor sousedství stejně jako ženy, tj. bezprostřední blízkost žijících lidí okolo jejich pozemku. Stejně jako u žen i zde v této skupině respondentů se našla odchylka ve vnímání sousedství u chalupáře Davida, který vnímá sousedství nejen jako bezprostřední sousedění domů s jeho pozemkem, ale i dobré vztahy napříč obcí. Ti jsou pro něj sousedi z hlediska nejintenzivnější komunikace a vzájemné spolupráce. Z hlediska sousedských vztahů však na rozdíl od žen kladou důraz na možnost se obrátit na souseda v případě potřeby a uvádějí, že důležité pro fungující sousedství je vzájemná důvěra a ochota si pomoci. Vzájemná pomoc je pro muže velmi důležitá, protože během ní dochází k prohloubení nejen sousedského, ale i individuálního vztahu mezi nimi, kdy se z časté pomoci může stát i přátelství. Muži stejně jako ženy kladou rovněž důraz na komunikaci, která je podmínkou pozitivního vnímání lidí v sousedství. Přátelství u mužů představuje důležitou roli v sousedských vztazích.

C. Lidé v produktivním věku

Lidé v produktivním věku kladou v sousedství především důraz na kladné vztahy a důvěru. Přátelství je rovněž podmínkou ideálního soužití mezi sousedy. Tyto kladné vztahy jsou podmínkou toho, aby byli schopni pokládat obyvatele vesnice, co bydlí vedle nich, za souseda. Pokud by s dotyčným neměli mít kladné vztahy, za souseda by jej nepokládali a vystupovali by vůči němu netečně. V otázce důvěry se tato generace nebojí toho požádat souseda o pomoc a je nakloněna pomoci. Na druhou stranu mladší lidé v této generaci nejsou schopni říct, jestli by starší sousedé požádali o pomoc je. To může být podmíněno velkým věkovým rozestupem či nedůvěrou v schopnosti mladých sousedů ze strany starších. Se sousedy se setkávají nejčastěji v hospodě, která pro ně slouží jako informační centrum obce, kde se dozvědí novinky a události v době jejich nepřítomnosti, stejně jako chalupáři.

D. Starší generace

Starší generace vnímá jako sousedy ty obyvatele, kteří bydlí přímo vedle jejich pozemku. Novousedlíci v této generaci nutně nepokládají sousedy za své přátele, zato starousedlíci této generace své sousedy za přátele pokládají, především kvůli dlouhotrvající známosti, která kolikrát začala již v úzkém věku. I tak mezi nimi musí probíhat nějaký vztah, aby mohli obyvatele bydlícího vedle pokládat za souseda. V otázce důvěry jsou nakloněni spolupráci se sousedy nehledě na věk, což je v rozporu s představami mladých lidí v mladší generaci. Se sousedy se stýkají nejčastěji v létě na zahradě, společenských událostech a v zimě nejčastěji v hospodě.

E. Starousedlíci

Starousedlíci vnímají sousedství jako přátelské vztahy mezi lidmi žijící v okolí jejich pozemku, které je podmíněno vzájemnou výpomocí, intenzivní komunikací a vzájemným navštěvováním. Vztahy mezi sousedy vznikly často už v raném dětství a prostřednictvím vídaní se se udržují. Důležitou roli v otázce důvěry zde zastává věk. Mladší starousedlíci jsou schopni pomoci starším sousedům a této pomoci se vůbec nebrání, naopak si nejsou jisti, zdali by se na ně starší obyvatelé obrátili. Roli zde může hrát nedůvěra ze strany starších či jejich vnímání schopnosti mladších sousedů. Se svými sousedy se navzájem často vídají, nejčastěji přes plot, popřípadě na kulturních akcích či v hospodě.

F. Novousedlíci a chalupáři

U této skupiny jsem si zpočátku myslel, že bude sousedství v obci vnímat odlišně vzhledem ke krátkodobému pobytu u novousedlíků a občasného, často jen víkendového pobytu u chalupářů. Zde vnímají mnou vybraní respondenti sousedství individuálně z hlediska prostor. Pro Davida a Josefa je sousedství nejen sousedění domů vedle pozemku, ale i jiní lidé v obci, tudíž nepokládají za podmínku označit za souseda pouze toho, kdo bydlí bezprostředně vedle něj. Toto odlišné vnímání souvisí s počátky jejich pobytu zde, kdy se seznamovali s lidmi nejčastěji v místní hospodě či během společenské události. To vedlo k navození raných kontaktů, které přetrvávají do současnosti, a tedy je respondenti pokládají za sousedy, protože se s nimi baví od počátku jejich pobytu zde. Rodina Š. naopak vnímá sousedství jako bezprostřední okolí a zároveň jako jednu ulici. Zároveň vymezují, že takové sousedství by mělo mít své hranice jak prostorové, tak komunikační. Vnímání sousedství může být podmíněno délkou pobytu v obci i případnou komparací s předchozím místem bydliště. Za krátkou dobu nelze navázat přátelské vztahy, proto se Josef vyhnul tomu nazvat své sousedy za přátele, ale možnost vzájemné pomoci na druhou stranu neodmítl.

4.2 Mají starousedlíci k sousedství a obci bližší vztah než novousedlíci?

Touto otázkou jsem chtěl zjistit, jestli existují nějaké podmíněnosti toho, jaký konkrétně cítí vztah ke svému sousedství starousedlíci a provést komparaci s vnímáním novousedlíků, kteří žijí v sousedství krátkou dobu a mohou být stále ovlivněni působením a vnímáním sousedství ve svém bývalém místě bydliště. K odpovědi na tuto otázku posloužila baterie otázek vztahující se na vnímání sousedství (popsáno výše) a to, jak na tyto dvě skupiny obyvatel působí obec.

Starousedlíci mají k sousedství specifický v podobě zakořeněnosti k území. V obci se narodili, založili rodinu a tráví tu celý svůj život, popřípadě se sem v minulosti přistěhovali a povedlo se jim asimilovat se se starousedlickou komunitou. Vesnici vnímají jako klidné místo k životu. Specifickou roli zde hraje i velikost obce. Se svými 133 obyvateli je jednoduché se znát se všemi obyvateli a vědět, kde žijí. Toto soužití často doprovází kladné vztahy napříč sousedstvím i celou obcí.

Novousedlíci na rozdíl od starousedlíků žijí v obci několik let, a tedy necítí k obci takový pocit zakořeněnosti. Starou Vodu si vybrali právě díky výhodné lokalitě a klidnému prostředí, které na ně působí velmi pozitivním a klidným dojmem oproti svému předchozímu místu bydliště a obec pokládají za místo odpočinku. V případě chalupářů si sem jezdí rádi odpočinout od městského uspěchaného života a promluvit si s lidmi, kteří mají jinou mentalitu než lidé v místě jejich bydliště. Mladí starousedlíci si život zde v budoucnosti dokáží představit, ale zároveň záleží na jejich místě práce. Pro ně je tedy méně obtížné narušit svou zakořeněnost k místu a odstěhovat se do jiné lokality, avšak je to podmíněno relativní blízkostí ke Staré Vodě, kdy respondenti zmínili pracovní centra jako Hradec Králové a Pardubice jako nejpřívětivěji vzdálená místa, protože se od obce nechtějí úplně odtrhnout. Naopak starší lidé si již nedokáží představit žít v jiné lokalitě. V obci mají svůj klid, není zde žádný spěch, a to jim v jejich životu vyhovuje. Dotazovaní novousedlíci se v tomto ztotožňují se starousedlíky. Jelikož na ně obec působí klidným dojmem, nemají sebemenší zájem se stěhovat jinam. Toto rozhodnutí může indikovat i jejich ideální soužití se sousedy, popřípadě obyvateli obce.

Prostřednictvím této otázky se dají interpretovat klady i zápory obce, tj. co zde novousedlíky a starousedlíky ovlivňuje prostředí obce vnímat pozitivně či negativně, popřípadě co jim v obci k ideálnímu životu chybí. Starousedlíci se často stranili nějaké snaze o revitalizaci obce. V tomto případě šel starosta obce do velkého rizika, a i přes původní nevoli ze strany spoluobčanů se pustil do revitalizace obce, kdy se opravily chodníky, revitalizovala se zeleň a podobné. Právě k zeleni mají starousedlíci specifický vztah. Mluvíme o stromech, které zde rostou desítky let a obyvatelé si s nimi během života utvořili silné pouto, protože pro ně tvoří nedílnou součást krajiny a v případě jejich odstranění došlo k narušení kontinuity pozitivního vnímání prostředí obce. Novousedlíkům naopak toto kácení nevádí, naopak vítají snahu zastupitelstva o revitalizaci zeleně. Respondenti mi potvrdili, že současná podoba návsi a výsadba zeleně patří mezi to nejhezčí, co kde kdy viděli a působí to na ně kladným dojmem. Sami naopak upozorňují na staré a seschlé stromy, které by mohly jednou ohrozit lidi procházející se pod stromovým. Převážná část starousedlíků se rovněž brání výstavbě rekreačních staveb, zde jmenovitě hřiště. Ti v něm nevidí perspektivu, protože by bylo navštěvováno pouze v počáteční euforii a

vzhledem k tomu, že dnešní děti tráví více času na telefonech by jej prakticky nevyužívali, by se stalo zbytečnou investicí a jen by to obec finančně zatížilo. Naopak novousedlíci by se takové stavbě nebránili, a naopak by ji dle svých slov pravidelně navštěvovali. Můžeme tedy říci, že starousedlíci vnímají sousedství a prostředí obce jako místo založené na tradici a prostorovém soužití od dětství, kdy zásah do krajiny negativně ovlivní jejich pohled na krajinu. Novousedlíci naopak vnímají sousedství a obec specificky na základě krátké doby pobytu a otevřenosti se různým úpravám a modernizacím prostoru obce.

4.3 Jak se novousedlíci asimilují mezi starousedlíky?

Touto otázkou jsem chtěl zjistit, co vše musí nově přistěhovalí lidé do obce učinit k tomu, aby je místní obyvatelstvo přijalo a dobře s nimi vycházelo. Podnětem k této otázce mi byl starosta Staré Vody, který mi říkal, že nekontrolovatelné stavění domů v malé obci může narušit spoluobčanskou kohezi a rozdělit ji. Jako příklad uvedl obec Olešnice nedaleko Chlumce nad Cidlinou, kde se do vedení obce dostali lidé nově přistěhovalí, kteří nestihli pořádně přilnout k obci a z prosperující obce se stala obec stagnující s žádným rozvojovým posunem a obyvatelstvem rozdělené neviditelnou zdí na starousedlíky a novousedlíky. Dalším podnětem, proč bádát tuto oblast byl rozmach novostaveb ve vedlejších vesnicích Chudeřice a Nové Město. Proč se u nich staví hodně a u nás minimálně? Je to tím, že spoluobčané tu nechtějí zástavbu? Krom soužití novousedlíků a starousedlíků jsem se tedy ptal i na to, zdali jsou starousedlíci příkloněni tomu, že by se v obci stavělo po vzoru výše zmíněných sousedních obcí a ptal jsem se na jejich názory a postřehy.

Nejprve uvedu výsledek toho, jak se novousedlíci asimilují. Ideálním příkladem mi byli manželé Lukáš a Lenka, kteří se do obce přistěhovali v roce 2002 a dle jejich slov se sami pokládají za starousedlíky. Oni sami se hned po přestěhování začali participovat na veřejném dění obce. Začali navštěvovat kulturní akce pořádané zastupitelstvem obce a navštěvovali obecní hospodu na návsi, kde navázali kontakty s lidmi z celé vesnice, z čehož pramení jejich vnímání podoby sousedství vztažené na celou obec. Dle jejich slov vůči ostatním obyvatelům vystupovali vždy mile, vstřícně, s nikým neměli žádné spory a byli přátelští. To vedlo k tomu, že dnes jsou pokládáni za známé obyvatele vesnice; Lukáš se stal v tomto volebním období zastupitelem, což svědčí o popularitě mezi lidmi. Další

respondenti patřící do skupiny starousedlíků potvrzovali to, co mi pár Lenka a Lukáš řekli. Novousedlík musí být v obci hlavně vidět, reprezentovat se milým a přátelským dojmem, a hlavně komunikovat s ostatními. Neměl by se uzavřít u sebe doma a vyházet pouze na zahradu, popřípadě se chovat jako člověk, co všechno umí a všechno zná; to by vedlo k odloučení a ostatní by na něj nahlíželi s odstupem. Novousedlík by se měl rozhodně participovat na společenských událostech, mezi které patří akce organizované obcí jako stavění máje u hospody na návsi, tradiční pálení čarodějnice, rozsvěcení vánočního stromu, účast na hodech a obecních plesech, dobrovolných brigádách pořádaných kvůli úklidu, popřípadě revitalizace obce a podpora dobrovolných spolků ať účastí, nebo navštěvování akcí jimi pořádaných. Rozhodně by měl v létě chodit do hospody, která v tomto ročním období zažívá největší frekvenci návštěv i z vedlejších obcí, kde se potká se sousedy, ostatními obyvateli obce a naváže, popřípadě utuží sousedské vztahy. Na druhou stranu respondenti zmiňovali, že je čistě a pouze na novousedlíkovi, jestli se chce nějakou měrou podílet na životě v obce, ale z důvodu tradiční celoobecní známosti by to jen posílilo vesnickou komunitu.

Obyvatelé obce se přistěhování těchto lidí vůbec nebrání. Mrzí je, že se zde nestaví, popřípadě že se sem nestěhují lidé. Podle respondentky Evy je zde mnoho prázdných domů, které by bylo dobré osídlit, aby nechátraly a nepoškozovaly estetický prvek prostředí. Dále jí tu schází více dětí, protože hrající děti na vesnici utvářejí idylický obraz. S tímto názorem se ztotožňují i ostatní respondenti, jak mladí, tak starší, kteří si jsou vědomi stárnutí obecní populace a stěhování nových lidí vítají. Tomuto trendu je přikloněn i starosta, který se intenzivní výstavbě brání, ale pár domům během několika let se nebrání a vítá to. Jeho hlavním cílem je to, aby se z obce nestal satelit, kde by se lidé už navzájem neznali, popřípadě by se nově přistěhovalí uzavřeli do samostatné skupiny a tím narušili celoobecní soudržnost.

4.4 Představa ideálního souseda

Pomocí této otázky jsem chtěl zjistit, zdali se dá na základě výpovědí respondentů stanovit obraz ideálního souseda vztahů s ním. Původně jsem očekával, že odpovědi na tuto otázku budou čistě individuálního charakteru, ale překvapivě se u všech respondentů shoduje celkový obraz o podobě ideálního sousedského vztahu. Otázka zároveň měla soužit k tomu, aby si respondenti uvědomili svůj současný

vztah k sousedovi a popřípadě se v nitru duše zamysleli i nad svým vystupováním vůči sousedovi.

Při dotázání na tuto otázku jsem byl několikrát upozorněn rčením, že souseda si nikdy vybrat nemůžeme, ale i přesto mi byli respondenti schopni odpovědět a jejich odpovědi se shodovali nehledě na to, jestli jsou novousedlíci nebo starousedlíci.

Nejčastěji respondenti zmiňovali *toleranci*. To může mít v obci specifický význam. Lidé mi uváděli nejčastěji příklad se sekáním trávy, popřípadě řezáním dříví. Tato činnost generuje hluk, který je kolikrát slyšet přes půl obce a nejintenzivněji jej vnímají právě sousedé. Takový soused s touto vlastností by měl pochopit, že práce podobného typu do tradičního vesnického života patří a uvědomovat si to.

S tolerancí úzce souvisí i komunikace mezi sousedy. Komunikace nejen že upevňuje vztahy mezi sousedy, ale zároveň slouží jako prevence případným sporům, nejčastěji způsobené hlasitými zvuky. Na to mě neupozornil žádný respondent. Můžeme tedy říci, že všichni obyvatelé jsou na to zvyklí. Ideální soused by měl být nejen komunikativní, ale i nakloněn přátelství. To sice podle několika respondentů není přímo podmíněno tím, aby byl soused zároveň přítelem, tuto variantu však vítají, což by vedlo ke vřelým sousedským vztahům. V případě uzavření se, tj. pouze vzájemného všímání a nekomunikace, respondenti uváděli, že by jim to sice nevadilo, ale zároveň by to kazilo dojem ideálního sousedství. Soused by zároveň neměl dělat cílevědomě sousedské potíže a v případě nějakého problému by se mělo ihned okamžitě řešit.

Na souseda by dále mělo být spolehnutí, což je podmíněno určitou intenzitou důvěry. Důvěra na základě výpovědí úzce koreluje s možností spolupráce. Vzájemná spolupráce jakéhokoliv typu, od pomoci na zahradě, vypůjčení náradí po poskytnutí ingrediencí na vaření, upevňuje sousedský vztah a zintenzivňuje pocit přátelství mezi sousedy. Respondenti po pokládají za samozřejmost možnost se na svého souseda obrátit.

Na základě výše zmíněného můžeme říct, že ideální soused je ten člověk, který je tolerantní vůči vnějším stimulům ze sousedství, otevřený komunikaci, aby se v případě nějakého konfliktu mohl ihned řešit, nakloněný potenciálnímu přátelství a

hlavně člověk, který v případě potřeby dokáže pomoci, tj. je na něj spolehnutí a možno v něj vkládat důvěru.

5 Závěr

První výzkumná otázka byla zaměřena na vnímání sousedství z hlediska vybraných sociálních skupin. Zjistil jsem, že sociální skupiny vnímají sousedství v malé obci až na pár odchylek totožně. Muži vnímají sousedství jako dobré vztahy založené na vzájemné spolupráci, ženy jako dobré vztahy založené na vzájemné komunikaci. Generace produktivního věku a generace starších vnímá sousedství na základě přátelství a určitých forem spolupráce, která je však limitována určitými věkovými propastmi. Starousedlíci vnímají sousedství jako společné soužití rodiny bezprostředně ve svém okolí, novousedlíci a chalupáři pro změnu vnímají sousedství jako soužití rodin v bezprostředním okolí a zároveň ostatní obyvatelé obce, se kterými mají dobré vztahy, které navázali v době počátku svého pobytu. Vybrané skupiny vnímají sousedství jako soubor pozitivních vztahů založený na uvědomění si toho, se kterým sdílí hranice pozemku a existenci komunikačního vztahu.

Druhá výzkumná otázka se ptala na existenci specifického vztahu k sousedství a malé obce ze strany starousedlíků a ze strany novousedlíků. Odpovědi na tuto otázku je *ano*. Starousedlíci vnímají sousedství jako soužití rodin v bezprostředním okolí, protože se do tohoto místa narodili a již od mala byli vystaveni intenzivním vztahům se sousedem. Ostatní obyvatelé obce vnímají jako spoluobčany, se kterými mají podobné vztahy jako se sousedy, za sousedy je však považovat nemohou. Novousedlíci se naopak do obce přistěhovali, navázali kontakt s lidmi žijící v bezprostředním okolí a se seznámili s lidmi z jiných částí obce, které se za sousedy nebojí považovat z důvodů známosti od počátku pobytu. Prostor obce vnímají rovněž odlišně. Starousedlíci byli vystaveni vlivu prostředí od útlého věku, což vedlo k soužití a pocitu zakořeněnosti. Tím pádem se brání možným úpravám prostoru. Vesnici považují starousedlíci z hlediska funkce za rezidenční. Novousedlíci naopak obec vnímají jednak jako nové místo k životu, ale i místo klidu, tj. mísení funkce rezidenční a rekreační. Z hlediska renovace a revitalizace prostoru jsou změnám nakloněni, protože k obecnímu prostoru nemají intenzivnější vztah oproti starousedlíkům. Rozdílné vnímání a vztah k obci by mohl inklinovat k existenci možným sporům, ale bylo zjištěno, že mezi starousedlíky a novousedlíky nepanují žádné spory, ba naopak se dají označit za uctivé a přátelské.

Třetí otázka zjišťovala průběh procesu asimilace novousedlíku mezi starousedlíky a začlenění do vesnické komunity. Novousedlík by měl na základě výpovědí projevit iniciativu ze své strany a snažit se o to být vidět, aby si jej lidé uvědomili. Tomu ze začátku pomůže místní zastupitelstvo, které jej pozve na zastupitelskou schůzi, aby měl nově přistěhovalý jedinec prostor k sebe prezentaci. Dále je jeho proces začlenění podmíněn participací na veřejném životě, tj. navštěvování kulturních akcí pořádaných obcí či dobrovolnými spolky a participace na obecních brigádách. Tyto veřejné akce mu poslouží k hlubšímu poznání spoluobčanů, kteří jej poté mohou přijmout jako člena venkovské komunity. To vše je však podmíněno vhodným vystupováním mezi spoluobčany, slušnou prezentací a tolerancí vesnického životního způsobu.

Poslední výzkumná otázka se zaměřila na to, zdali lze na základě výpovědí o představách ideálního souseda a sousedských vztahů stvořit univerzální podobu ideálního souseda. Odpověď se může zdát být nejednoznačná, protože každý člověk má individuální představy o ideálním sousedství. Jinak tomu bude ve městě, jinak tomu bude v obci. Rozdílné představy mohou převládat i mezi různými obcemi na základě odlišných velikostí a populací. Díky mnou zkoumané obci si však dovoluji stanovit vnímání ideálního souseda v malé obci. Ideální souseď by měl být člověk tolerantní ke specifickému venkovskému životnímu stylu, tj. vnějším jevům ze strany souseda a spoluobčanů. Toto úzce souvisí s ohleduplností a vycházením vstříc přání souseda ohledně případného vystavení hluku. Dále by měl být komunikativní, který komunikaci vyhledává a nebojí se souseda oslovit ať už na zahradě, nebo před pozemky, popřípadě na společenské události. Ideální souseď by měl být nakloněný vzájemné spolupráci, která prohloubí intenzitu sousedského vztahu. Častá spolupráce může časem přerůst v přátelství, a ještě hlubší prohloubení vztahu mezi sousedy. Ideální souseď by měl být člověk čestný, který je v případě výskytu nějakého sporu ochotný jej bez silných emocí řešit ihned na místě, a ne prostřednictvím venkovské komunity, což by vedlo k dehonestaci souseda a možnému vystavení komunikačních bariér, což by vedlo ke sporu intenzivnějšímu, který by končil vzájemným děláním naschválů a úplným odloučením od souseda, odstřižením se od sousedských vztahů a ukončení vnímání jej jako souseda, ale pouze člověka, co žije vedle. Tuto otázku bychom mohli dodatečně rozšířit o výskyt

sousedských, popřípadě meziobecních sporů. Na základě výpovědí můžeme říci, že zkoumaná obec je klidným prostředím, co se týče soužití občanů. Žádný z respondentů si nestěžoval na nějaký intenzivní spor, který by jednoznačně narušil soužití mezi obyvateli. Nejčastěji se však vyskytl problém se zatoulanými psi od sousedů, ale to se vždy dá vyřešit domluvou. Výskyt sporů ovšem narůstá s případným vyšším sociálním postavením, jak je tomu u starosty Michala. Starosta jakožto osoba, která zastává post mediátora kontaktu mezi samosprávou a obyvateli je často vystaven negativním komentářům v případě nějaké investice, kterou obyvatelé (v našem případě převážně starousedlíci) vnímají jako neefektivní.

Touto bakalářskou prací jsem si vyzkoušel vlastně stanovený terénní výzkum, během něhož jsem získal mnoho informací nejen o spoluobčanech a jejich pohledem na danou problematiku, ale i o sobě jako o sousedovi a jak vůči lidem vystupuji. Během vypracovávání této práce jsem si uvědomil pár věcí, které jsem udělal dobře a zároveň i věci, které bych v příštím výzkumu udělal mnohem lépe. Osobně mě těšilo v obci hledat respondenty, protože lidé a místní okolí na mě působí velmi pozitivním dojmem a rád bych se této problematice sousedství v obcích věnoval dále.

Použitá literatura

Bernard, J., Kostecký, T., Illner, M., Vobecká, J. 2011. *Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon

Heřmanová, E., Patočka J. 2007. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí II*. Praha: Oeconomica

Holá, K. a kol. 2013. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada

Jandourek, J. 2007. *Sociologický slovník*. Praha: Portál.

Linhart, J., Maříková, H., Petrusek, M., Vodáková, A. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum

Majerová, V. 2011. *Sociální kapitál a rozvoj regionu*. Praha: Grada

Majerová, V. 2014. „Sociologie venkova.“ Pp. 42-63 in Jiří Šubrt a kol. *Soudobá sociologie VI. Oblasti a specializace*. Praha: Karolinum

Reichel, J. 2008. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada

Sekot, A. 2004. *Sociologie v kostce*: Brno. Paido

Schmeidler, K. 2001. *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*. Brno: Zdeněk Novotný

Tuček, M. (ed.). 2008. *Soudržnost v diferencující se společnosti*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky

Urban, L. 2008. *Sociologie trochu jinak*. Praha: Grada

Urban, L. 2017. *Sociologie*. Praha: Grada

Elektronické zdroje

Hejská, T. 2014. *Sousedská soudržnost*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. [online]. 73 pp. Bakalářská práce. [cit 10. 2. 2018]

Dostupné z:

[https://ris.uhk.cz/flexpaper/flexpaper/simple_document.aspx?doc=18816.pdf#page=](https://ris.uhk.cz/flexpaper/flexpaper/simple_document.aspx?doc=18816.pdf#page=1)

Jenks, M., Dempsey, N. 2007. "Defining the Neighbourhood: Challenges for Empirical Research". *The Town Planning Review* [online] 78 (2): 153-177 [cit. 26. 3. 2018]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/40112711?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents

Lasovský, J. 2016. *Vliv architektonického prostředí na utváření sousedské komunity*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova. [online]. 72 pp. Bakalářská práce. [cit. 13. 2. 2018]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/130190171>

Olexová, K. 2011. *Fenomén sociální kapitál*. Brno: Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita. [online]. 40 pp. Bakalářská práce. [cit. 12. 2. 2018] Dostupné z: https://is.muni.cz/th/333232/fss_b_a2/Bakalarska_prace-Olexova.pdf

Perlín, R. 2008. *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Praha: Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova. [online] [cit. 5. 3. 2018] Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/perlin-pdf

Svobodová, H., Věžník A. 2014. *Úvod do geografie venkova*. Brno: Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita. [online]. [cit. 6. 3. 2018]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pedf/js14/g.../geografie-venkova-skripta.pdf>

Mann, P. H. 1954. „The Concept of Neighborlines“. *American Journal of Sociology* [online] 60 (2): 163-168 [cit. 13. 3. 2018]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/2771901?seq=1#page_scan_tab_contents

Hruška, V. 2014. „Proměny přístupu ke konceptualizaci venkovského prostoru v rurálních studiích“. *Sociologický časopis* [online] 50 (4): 581-601. [cit. 3. 3. 2018]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/b317d518611fdf453fcd98485eeb193b55bf89ce_14-4-05Hruska14.indd.pdf

Seznam příloh

Příloha A – scénář rozhovoru.....	1
Příloha B – transkripce rozhovoru.....	3
Příloha C – fotografie.....	15

Příloha A – scénář rozhovoru
Starousedlíci

- A) Co pro vás představuje pojem sousedství a pojem souseď?
- B) Koho vnímáte jako svého souseďa?
- C) Stýkáte se s nimi často?
 - a. Stýkáte se spolu pouze „mezi ploty“, nebo i jinde?
- D) Jsou vaši souseďové zároveň přáteli?
 - a. Důvěřujete mu?
 - b. Pomáháte si navzájem? Využíváte od něj pomoc/půjčujete si věci?
- E) Existují/existovaly mezi vámi a souseďem nějaké spory?
 - a. Pokud ano, jaké podoby?
 - b. Existuje podle vás recept na dobré vycházení se souseďem?
- F) Dokážete popsat vašeho ideálního souseďa?
- G) Je důležité pro vás mít souseďa?
 - a. Je důležité s ním vycházet pozitivně?
- H) Jak se stavíte k novousedlíkům?
 - a. Chcete/nechcete je tady?
 - b. Pokud bydlí vedle vás, šel se vám představit?
 - c. Jak by měli vůči vám vystupovat?
 - d. Co je za podmínku, abyste ho mohl nazvat souseďem (mimo souseďící pozemky a žití)?
 - e. Kdy se podle vás novousedlík stane starousedlíkem?
- I) Cítíte ke svému místu bydliště nějaký intenzivní vztah? Jaký?
 - a. Dokážete si představit život v jiné lokalitě?

- b. Co pro vás musí obsahovat obec, aby pro vás představovala přívětivé místo k životu?

Novousedlíci, chalupáři

- A) Co pro vás představuje pojem sousedství a pojem soused?
- B) Koho vnímáte jako svého souseda? Znáte jména těch, co bydlí vedle vás/ve vašem sousedství?
- C) Stýkáte se s ním často?
- D) Navázal jste se sousem takové vztahy, abyste jej mohl pokládat za přítele?
 - a. Pokud ano, důvěřujete mu? Pomáháte si?
- E) Existují/existovaly mezi vámi a sousedy nějaké spory?
 - a. Pokud ano, jaké?
 - b. Existuje podle vás recept na dobré vycházení se sousem?
- F) Dokážete popsat vašeho ideálního souseda?
- G) Jak pro vás důležité mít souseda?
- H) Dokážete říct, jak vás starousedlíci přijali?
 - a. Jak vás starousedlíci přijali?
 - b. Šel se člověk, co bydlí vedle vás, představit?
 - c. Máte pocit, že jste se asimiloval, tj. pokládáte se za člena vesnické komunity?
 - d. Pokud ne, máte v úmyslu se participovat ve veřejném životu obce?
 - i. Pokud ano, jakým způsobem?
 - ii. Pokud ne, proč tomu tak je?
- I) Jak porovnáte bydlení zde a bydlení v předchozí lokalitě?
 - a. Proč jste si vybral tuto obec?
 - b. Co pro vás musí tato obec obsahovat, aby to ve vás evokovalo přívětivé místo k životu?

c. Nelitujete svého přestěhování do této lokality?

J) **Chalupáři:** Plánujete se sem v budoucnu nastěhovat natrvalo?

a. Pokud ano, proč?

b. Pokud ne, proč?

Příloha B – transkripce rozhovoru

Vysvětlivka:

- T = tazatel
- R = respondent

Tomáš

T: Tak jo, co si představíš pod pojmem sousedství, jako prostor, co si pod tím představíš? #00:00:07-8#

R: Hmm... Dvě rodiny vedle sebe, nebo víc rodin vedle sebe asi ne? #00:00:14-1#

T: A jako myslíš baráky vedle sebe? #00:00:14-6#

R: Baráky vedle sebe ve vesnici... a dobrý vztahy... no i špatný vztahy, ale... no... #00:00:22-4#

T: Jo. Ale co se týče toho, musí ten soused bejt vedle tebe, nebo to může bejt třeba někdo naproti tobě, nebo opodál, nebo v celý ulici a nebo by to vztáhnul na celou vesnici? #00:00:32-3#

R: Tak když je to vesnice, tak to máš vlastně vesnici, takže vesnice je, tak to je skoro... tak třeba ulice je sousedství jakoby no. Ta ulice, ve který bydlíš, ve městě to je jiný, tam je soused jenom ten, co bydlí vedle tebe, ale... tady bych to bral jako ulici tadytu no. #00:00:46-8#

T: Jo, takže ty to tady vnímáš jako ulici jo? Že to je sousedství? #00:00:49-3#

R: No. #00:00:49-5#

T: Jo. A co soused? Co je pro tebe soused, když si představíš ten pojem? #00:00:54-0#

R: Hmm... nevím no. Co je soused... Ten, kdo bydlí vedle mě je soused. Nějakej, kterýho znám celej život, vod narození... #00:01:11-6#

T: Ok. A koho vnímáš jako svýho souseda ty osobně? Můžeš jmenovat klidně. #00:01:15-5#

R: P., K., T., ... no vlastně celou ulici, že jo tak... To můžeme vztáhnout na celou no... #00:01:22-1#

T: Jo, takže celý Čuraje. #00:01:24-5#

R: Celý Čuraje. #00:01:25-7#

T: Tak. Jak často se s nimi stýkáš? #00:01:29-0#

R: Popravdě? #00:01:32-3#

T: Popravdě. #00:01:32-8#

R: No... se svojí generací často. #00:01:38-7#

T: To je s P. třeba? #00:01:38-9#

R: To je s P. no. A to... se staršíma, ty nevidám no, prostě... zdravím je a tím to končí. #00:01:44-6#

T: Jo. A můžeš říct, že tvoji sousedé jsou zároveň tvoji přátelé? #00:01:50-2#

R: Jo. #00:01:53-8#

T: Jo? Důvěřuješ jim? #00:01:56-3#

R: Ne (smích). #00:01:56-9#

T: Nedůvěřuješ? Jo a proč tomu tak je? #00:01:58-2#

R: Nikomu nedůvěřuju (smích). #00:02:00-1#

T: Ne, takže třeba... kdybys třeba chtěl a zašel tady ta K. a že bys potřeboval něco půjčit. Myslíš, že by byl ochotný ti něco půjčit nebo naopak von by něco potřeboval, ty bys mu... #00:02:08-2#

R: No já bych mu něco půjčil, klidně, ale nevím, jestli on mně. Ale asi jo. #00:02:11-6#

T: Jo takže ty bys byl nakloněnej tý spolupráci, jo? #00:02:13-5#

R: Jo, v pohodě. #00:02:14-5#

T: Ehm. Takže a navzájem si pomáháte se sousedy? #00:02:19-1#

R: Nemám žádný špatný zkušenosti s tím, takže si občas pomáháme. #00:02:21-7#

T: Jo takhle. A s P. si vlastně pomáháte? #00:02:23-5#

R: No jasný! #00:02:24-3#

T: Jo. A o nějaký spory mezi sousedy? Máš, nebo měl jsi? #00:02:30-0#

R: Mmmm nemám. Asi jsem neměl. #00:02:32-1#

T: Neměl jsi nikdy jo? Tak jo, hele představ si, jak by měl vypadat tvůj ideální soused. Jak by vůči tobě měl vystupovat, chovat se... Prostě ideální soused. #00:02:44-2#

R: Pěkná ženská (smích). #00:02:46-3#

T: (Smích). #00:02:47-6#

R: Ne... já nevím, tak... tyjo... #00:02:56-9#

T: Hele nejde vo podobu, jde vo to, jak by se měl chovat, jak by měl vůči tobě vystupovat... jo? #00:03:03-1#

R: Nesmí to bejt parchant. No, prostě... provokativní, nedělat naschvály vole a bejt v pohodě. Tolerantní asi taky trochu... Neřvat furt (smích)... #00:03:15-2#

T: Jo, neřvat... (smích)... jasně... Jak je důležitý pro tebe osobně mít souseda? Jako potřebuješ je ve svém životě, nebo naopak bys bez nich vydržel žít někde? #00:03:28-4#

R: Hmm... Asi potřebuješ souseda. No tak nemůžeš žít někde...nebo jako můžeš žít, ale asi bych nechtěl žít někde na samotě, kde nikdo není, vůbec nikdo. Takže lidi kolem sebe jako potřebuju no... určitě. Společnost nějakou jakoby. #00:03:43-8#

T: Jo a je důležitý pro tebe se sousedem vycházet pozitivně, jako mít spolu dobrý vztahy, tolerovat se? Jo? #00:03:52-4#

R: Je lepší, než kdyby to bylo naopak, žejo... takže je to důležitý. #00:03:58-1#

T: Tak jo. Jak se stavíš k novousedlíkům, co se takhle chtějí stěhovat do obce? #00:04:01-4#

R: To mi nevadí vůbec. #00:04:02-6#

T: Nevadí ti vůbec jo? Takže... vítáš je tady jedine? #00:04:06-4#

R: Vítám. Vítejte! Cizinec je našinec! #00:04:09-1#

T: Jo (smích). Takže, chceš je tady, nechceš je tady? #00:04:12-3#

R: Jo, chci. #00:04:14-1#

T: Chceš je tady jo? Hele teďka pokud by měl vedle tebe bydlet... myslíš, že by bylo vhodné, že by za tebou přišel on osobně a představil se ti? Ne že ty bys šel první za ním, ale on k tobě? #00:04:22-4#

R: Přesně. On je nověj, tak přijde a představí se, donese pivo... ideálně... #00:04:28-1#

T: Jak by měl vůči tobě vystupovat? Jak by se měl vůči tobě chovat tenhle novousedlík, co se sem přistěhuje? #00:04:32-9#

R: Hm... Jak to myslíš? #00:04:36-5#

T: No...víš, jestli to by byl jako ten tvůj ideální soused, nebo, víš, prostě... #00:04:41-6#

R: No jako kámoš prostě, já nevím no... #00:04:42-8#

T: Jako kámoš. Aby se nechoval, aby neměl ty tzv. měšťácký manýry? #00:04:45-0#

R: Noooo. Přejde, řekne jak se jmenuje, potykáme si a pak budeme spolu normálně... #00:04:50-7#

T: Joo a pak byste potom mohli spolu navazovat ten vztah, že byste se potom stali kamarádi? #00:04:55-1#

R: Přesně tak. #00:04:56-8#

T: Jasně. Jo a jaká je podmínka, že ho můžeš nazývat sousedem? Záleží čistě na místě bydliště, nebo i ty vztahy mezi vámi? #00:05:08-8#

R: Spíš jak často se jakoby budeme vídat, takže když budeš chodit do hospody, že jo a on tam bude chodit každý den, nebo se tam budete potkávat dvakrát třikrát tejdne, prostě a bydlíte ve stejný ulici, tak to je prostě jakoby soused. #00:05:20-2#

T: Jo a sousedem by teda nebyl, kdyby přijel domů, ty bys ho viděl na zahradě a von zavřel dveře a nechte mě bejt? Jakože by si zalezl do baráku a nebyl by vidět. #00:05:28-8#

R: Tak jako byl by to soused, protože bydlí vedle mě, ale tak... to je jakoby... soused by to byl, protože bydlí vedle tebe, ale jakoby nebral bych ho tak, prostě tak, nebral bych ho jako nikoho... jako... nezajímal bych se o něj, bylo by mi jedno, co tam dělá a prostě... #00:05:49-0#

T: Jasně, ale ty jsi právě ten opačný, ty chceš abyste se spolu kamarádili a pak si popřípadě pomáhali a tak? #00:05:54-4#

R: Přesně, přesně. #00:05:55-9#

T: Chápu. A kdy se podle tebe tenhle ten novousedlík stane starousedlíkem? Víš, jako kdy se kompletně asimiluje do té naší komunity vesnický? #00:06:04-8#

R: Tyjo to nevím, jestli to jde říct časově, kdy... #00:06:09-5#

T: No.. záleží spíš prostě, jak by měl vystupovat tak, aby se stal tím starousedlíkem? #00:06:14-6#

R: Se skamarádí s celou vesnicí, tak to je prostě... tak už je...tyjo starousedlík...to nevím. Můžu říct, že nevím. #00:06:23-2#

T: Hmm. Takhle: jak definuješ starousedlíka? #00:06:27-1#

R: Tak když tady bydlí už třeba pět let, tak už tady je jakoby doma, nebo já nevím. Pět let je docela dost, no... Ale jo, řekněme pět let. #00:06:39-4#

T: Takže jenom bydlet? A pak aby nějak vystupoval, aby se znal s lidmi. #00:06:42-1#

R: Musí se prostě zapojovat do aktivit obecních a takový ty blbosti, prostě... hospoda, hasiči a takový ty věci. #00:06:48-6#

T: No vidíš. A teďka, co podle tebe dělá zastupitelstvo nebo dobrovolné spolky pro rozvoj sousedství? Tím myslím rozvoj infrastruktury, podoby, ale i těch vztahů.
#00:07:01-2#

R: Co pro to dělají jako spolky obecní jo? #00:07:03-4#

T: Co pro to dělá zastupitelstvo, nebo dobrovolné spolky - hasiči, rybáři, myslivci?
#00:07:09-7#

R: Já si myslím, že obec pro to nedělá asi nic, si myslím... myslím si že ne. A ty spolky... tak to je o tom, že s ti lidé sházej, tak ty pro to dělají vlastně dost, jakože se ty lidi sejdou prostě, kecaj a tak, no... ale obec jako taková nevím no... nevím co pro to dělá. co myslíš ty? #00:07:35-9#

T: No takhle... zastupitelstvo například přeci když se chce někdo přistěhovat a máš zrovna pozemek, co je obce, tak obec to může prodat, nemusí to prodat. A teď máš otázku, jestli obec sama jako zastupitelstvo se chce samo projevit tu iniciativu a toho novousedlíka se snaží začlenit. Třeba u nás je to tak, že třeba starosta je pozve na schůzi, tam je představí. Teďka naposled představil N. co pamatuju na schůzi, a ten je teďka zrovna aktivní. Tenkrát říkal, že by tu chtěl nechat vystavět workoutový hřiště. #00:08:10-4#

R: A bude (smích)? #00:08:11-2#

T: Ne já jsem mu chtěl oponovat s tím, že my jsme zrovna na tohle dělali ve druháku výzkum a tam vyšlo najevo, že ty děti moc na hřiště nechodí, že si spíš hrajou venku, že jo, jako na honěnou... #00:08:23-5#

R: Spíš nějaký fotbalový malý by tady mohli udělat... jenom takový malý fotbalový, někde u hospody, ne nic velkého, nebo nějaký multifunkční, že jo prostě... nohejbal, fotbálek. #00:08:34-3#

T: Jo a tohle zastupitelstvo nedělá? #00:08:36-4#

R: No tak jako dělá, ale zrovna u nás tomu tak není. Jsou tady nějaký prolejzačky, že jo... stará se o to zastupitelstvo, no ale jak kdy... chápeš to. #00:08:48-7#

T: Chápu. A jakej ty osobně cítíš vztah tady k naší vesnici? #00:08:53-0#

R: Tak žiju tady celej život, jsem tady doma, takže dobrej. #00:08:58-2#

T: Dobrej jo? #00:08:58-7#

R: Vlasteneckej. #00:08:59-9#

T: A jak to tady na tebe působí? Prostředí? Dobrý? Můžeš to klidně zromantizovat. #00:09:39-4#

R: Nemůžu, protože nechci (smích). #00:09:40-4#

T: (Smích). #00:09:41-3#

R: Ale... Jsem tady rád, že tady je klid a prostě znáš tady každého dá se říct. Až na ten vlak teda... #00:09:55-5#

T: Až na vlak dobrý teda? #00:09:56-3#

R: No. A na ten vlak si zvykneš. #00:09:58-1#

T: Aha a dokážeš si představit žít v jiný lokalitě?

R: Asi jo, třeba ve městě v Hradci jo. Dokážu si to představit, ale tak rád bych jezdil i na tu vesnici, aspoň třeba o víkendu.

T: Proč?

R: Protože jsem tu na to zvyklej, nebo si spíš odpočinout, nevím... asi spíš tu vesnici, špatně se to tu opouští.

T: dobře. Poslední otázka. Co pro tebe musí obec mít, aby tu pro tebe bylo přívětivé místo k životu? Abys tady rád zapustil kořeny? Co ta obec musí obsahovat? Nebo to sousedství?

R: Když obec, tak aby byla ideálně mimo nějakou komunikaci, prostě kde je fakt klid...a chci, aby ta obec trochu fungovala, nějaký scházení, udržování nějakých těch vztahů... hospoda, klasika, to musí v každý obci bejt... a to je asi všechno. Aby tam nebyly ty lidi vzájemně cizí.

T: Musej se teda znát všichni?

R: Jo musej se znát. Musej spolu trávit nějaký čas trochu. Ne furt, ale... chodit do hospody.

T: Ale hlavní jsou ty vztahy, aby si lidé nekřivdili, neházeli klacky pod nohy.

R. Jo.

T: Dobře. Tak jo, super díky moc.

R: Taky máš za co. (smích)

Příloha C – fotografie

Obrázek 1: Letecký snímek obce Stará Voda

(zdroj: Google Maps, [online]. [Použito a upraveno 25. 3. 2018]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/@50.1505814,15.5309112,972m/data=!3m1!1e3>)